

INSTITUTUL EUROPEAN DIN ROMÂNIA



Politica Europeană de Vecinătate: nou cadru pentru europenizare?

Colecția de studii IER

No. 15

Working Papers Series



UNIUNEA EUROPEANĂ

**POLITICA EUROPEANĂ DE
VECINĂTATE:
NOU CADRU PENTRU
EUROPENIZARE?**

**THE EUROPEAN
NEIGHBOURHOOD POLICY:
A NEW FRAMEWORK FOR
EUROPEANIZATION?**

*(EDIȚIE BILINGVĂ
BILINGUAL EDITION)*

Institutul European din România

**Bd. Regina Elisabeta nr.7-9
București, sector 3, România**

Tel: (+4021) 314 26 97

Fax: (+4021) 314 26 66

E-mail: ier@ier.ro

Web site: www.ier.ro

**Editor:
Mihai Moia**

ISSN: 1582 - 4993

© Institutul European din România, 2005

Opiniile prezentate aici aparțin autorului și nu implică în nici un fel instituția pe care o reprezintă.

Institutul European din România

**Politica Europeană de Vecinătate:
nou cadru pentru europenizare?**

**Autor:
Ioana MUREȘAN**

**București, decembrie 2005
Colecția de studii IER, nr. 15**

Ioana Mureșan este cercetător la Institutul European din România, după absolvirea recentă a Academiei Diplomatice de la Madrid. Activitatea sa de cercetare se concentrează asupra Relațiilor Externe ale Uniunii Europene și a dimensiunii Politicii Europene de Securitate și apărare.

Cuprins:

Introducere	7
1. Conceptul de Europeanizare - Scurte Clarificări Teoretice	9
2. Politica Europeană de Vecinătate	13
3. Politica de Vecinătate Europeană ca și cadru pentru europeanizare.....	28
Concluzii	43
Bibliografie	46

Listă de abrevieri

APC	Acord de Parteneriat și Cooperare
IPEV	Instrumentul Politicii Europene de Vecinătate
EU	European Union
PA	Plan de Acțiune
PESA	Politica Europeană de Securitate și Apărare
PESC	Politica Externă și de Securitate Comună
UE	Uniunea Europeană

Introducere

Extinderea de la 1 mai 2004 și cea programată pentru 1 ianuarie 2007 au adus Uniunea în situația de a avea noi vecini. Provocările și avantajele ce decurg din acestea vor trebui să fie abordate de răspunsul dat de Uniune acestei noi situații: Politica Europeană de Vecinătate.

Importanța acestei noi politici se datorează mizelor multiple pe care le are o relație de succes cu vecinii. Aceasta țintește în linii mari la statutul de actor al Uniunii în regiune, fie din perspectiva relațiilor externe, fie din cea simbolică, economică, etc. Tema de cercetare este cu atât mai promițătoare cu cât provocările par să fie mai mari decât înainte: o Uniune mai mare și mai diversă care trebuie să cadă de acord asupra unei politici mult mai ambițioase față de vecini; conceperea unei politici pentru vecinii europeni care să excludă expres (pentru prima dată în ultimul deceniu); trasarea unei politici care decide să intensifice și mai mult

relațiile cu vecinii sudici după deja îndrăznețul Proces Barcelona.

Această lucrare își propune să analizeze PEV prin prisma teoriilor europenizării care pot fi adaptate pentru aplicarea lor la state ne-membre ale Uniunii. În acest scop, face o analiză a diverselor aspecte ale PEV și a semnificației acestora. Cercetarea temei (PEV) a fost destul de restrânsă datorită noutății politicii și nu a fost încă analizată din perspectiva europenizării.

Indiferent de definiție, europenizarea e înțeleasă ca impact al UE asupra vecinătății (în acest caz). Analizarea influenței Uniunii asupra țărilor PEV și încercarea de a determina forța și extinderea acesteia este doar începutul cercetării în acest domeniu. Mai mult, acesta este doar primul pas în cercetare deoarece Politica Europeană de Vecinătate este deja una dintre politicile externe ale Uniunii și va câștiga mai multă greutate pe termen lung, cu consecințe atât pentru Uniune, cât și pentru vecinii săi.

1. Conceptul de Europeanizare - Scurte Clarificări Teoretice

1.1. Scurtă trecere în revistă a literaturii europeanizării

Conceptul de europeanizare se numără printre cele mai populare teorii ale integrării din ultimii ani. Cu toate acestea, la o privire mai atentă, se arată ca fiind atât una dintre cele mai complexe și diverse “familii de teorii”, cât și una dintre cele mai controversate în ceea ce privește capacitatea sa de a explica fenomenul de integrare europeană.

Europeanizarea a debutat pe fondul acceptării ideii că Uniunea Europeană și Comunitățile Europene (în acel moment) erau o creație sui-generis și că aveau un impact care nu mai putea fi eludat. De aceea, chiar și cei care se opuseseră inițial unei astfel de recunoașteri au început să cerceteze opțiunile pentru cele mai bune aranjamente la nivel comunitar. Considerată de unii cercetători chiar o ramură a tradiției guvernantei multistratificate¹, Europeanizarea reprezintă o distanțare semnificativă de cele două teorii principale anterioare, interguvernamentalismul și neo-funcționalismul. Cu alte cuvinte, europeanizarea trece dincolo de dezbaterile dintre interguvernamentalism și neo-funcționalism în sensul că scopul lor nu este nici să reacționeze, nici să contribuie la continuarea liniei de raționament al uneia sau alteia dintre cele două teorii. De aceea, punctele de referință ale teoriilor interguvernamentaliste și, respective, neo-funcționaliste dispar: pentru teoreticienii

europeanizării punctual de referință esențial nu este nici statul național, nici instituțiile europene, ci efecte, procese și politici. Altă schimbare evidentă este specializarea cercetării. Pe de o parte, aceasta a fost facilitată de dezvoltarea construcției europene din punct de vedere practic și de extinderea efectelor sale. Pe de altă parte, este meritul cercetătorilor acela de a fi investigat atât esența cât și detaliile procesului european: procesul de negociere în luarea de decizii și profilul diverșilor actori; structura instituțiilor care reflectă greutatea pe care îl are fiecare element în acest angrenaj; domeniile politicilor europene și inițiatorii săi, etc.

Ne-am referit la câteva dintre domeniile de interes ale teoriilor europeanizării și ceea ce devine evident este **diversitatea și complexitatea** acestei familii de teorii. Cu toate acestea, există **trăsături comune ale acestor teorii** care face posibilă acordarea denumirii generice de teorii ale europeanizării. Una dintre acestea este că toate teoriile pleacă de la premisa că edificiul European este un fenomen remarcabil care are efecte importante asupra tuturor acelor care iau parte la construirea sa, fie aceștia instituții europene și reprezentanții săi, statele membre, cetățenii sau alți actori. Altă caracteristică a acestor teorii este acceptarea existenței unui nivel European cu o identitate bine definită. Un element al tuturor acelor teorii este că vor să acorde atenție nivelului

¹ POLLAK, MA., "Theorizing EU Policy - Making" in *Policy-Making in the European Union*, WALLACE, H., WALLACE, W. and M.A. POLLACK, Oxford University Press, Oxford, 2005, p.40.

național, a ceea ce se întâmplă în interiorul statelor membre, dat fiind faptul că teoriile anterioare se concentrau exclusiv asupra comportamentului statului la nivel european și asupra instituțiilor europene.

Trecând la detalii, conceptul de europenizare a avut diverse definiții. Olsen face o clasificare a acelor care au rezistat de-a lungul timpului prin puterea modelului lor explicativ în cinci categorii²:

1) Prima dintre acestea e cea conform căreia europenizarea reprezintă procesul de exportare a formelor de guvernare și organizării politice altor țări din afara Uniunii. Aceasta se referă mai ales la relațiile cu actori non-UE, poziția UE în aceste relații și greutatea pe care o capătă în aceste relații datorită puterii sale de atracție. E important să menționăm în acest sens faptul că inițiativa țărilor terțe de a adopta modele europene este voluntară.

2) Alt punct de vedere este prezentat de autori ca Haas, Olsen care pleacă de la premisa că noul centru European de putere există deja și nu implică numai unificarea politică a Europei, dar și o identitate europeană. Haas, de exemplu, concepe europenizarea ca un proces care este declanșat “când actorii aparținând diferitelor cadre naționale sunt convinși să-și schimbe loialitățile, așteptările și activitățile politice spre un nou centru ale cărui instituții au sau

cer jurisdicție asupra statelor naționale pre-existente”. Rezultatul final este o nouă comunitate politică, supra-impusă asupra comunităților politice pre-existente”.³

Olsen⁴ vede cea mai viabilă definiție a europenizării ca procesul care, în afară de a avea ca obiectiv final sigur uniunea politică, include și o cultură și identitate europeană. Ideea principală este că în această viziune, uniunea politică nu este unul dintre rezultatele posibile, un model ideal, ci o certitudine. În viziunea sa uniunea politică merită menționată ca formarea unui spațiu politic unic, caracterizat de funcționalitate, existența unui obiectiv și a statutului de actor al întregii construcții, ceea ce este diferit de integrare.⁵

3) Alți specialiști au văzut europenizarea ca fiind **impactul intern al instituțiilor de la nivel european**, un proces în care politicile naționale sunt din ce în ce mai influențate, modelate de politicile europene, dar și de alți factori simbolici. Perspectivele pragmatice pot fi circumscrise acestei categorii, dar și acelea de natură mai subiectivă, din domeniul credințelor, ideilor, aspectelor de identitate, etc. Printre cele mai semnificative și temeinice cercetări care au fost derulate în domeniul impactului procesului de europenizare asupra administrațiilor naționale, trebuie să-i menționăm pe Ladrech⁶ and Knill⁷.

² OLSEN, J. P., “Europeanization” in Michelle Cini, *European Union Politics*, Oxford University Press, Oxford, 2004.

³ HAAS citat în PENTLAND, C. (1973), *International Theory and European Integration*, Faber, Londra, p.101.

⁴ OLSEN, J.P., “The Many Faces of Europeanization”, *ARENA Working Papers*, WP01/2, 2001.

⁵ Ibid., p. 20.

⁶ LADRECH, R., “Europeanization of Domestic Politics and Institutions: the Case of France”, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 32, No. 1, pp.69-88.

⁷ KNILL, R., *The Europeanization of National Administrations: Patterns of Institutional Change and Persistence*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.

Cercetarea privind impactul europenizării asupra dimensiunilor necuantificabile, ca reguli informale, credințe, culturi de abordare a problemelor și rezolvarea conflictelor, ideologii pot fi găsite în lucrările lui Dyson⁸ și Radaelli⁹. Aceasta este o dimensiune a cărei evoluție a fost neglijată în primele decade ale studiilor europene având în vedere că literatura era concentrată în mod covârșitor asupra istoriei integrării și creării instituțiilor la nivel european.

În acest context, s-a observat și că impactul nivelului european asupra nivelului intern are intensități diferite în funcție de țări și de sectoare și instituții. Variabilitatea acestuia a fost văzută ca rezultatul a doi factori principali:

a. Construcția de instituții și elaborarea de politici sunt dezvoltate inegal în Europa. Clasificarea făcută de Knill și Lehmkuhl în ceea ce privește presiunile este: pozitivă (presiuni directive sau coercitive), negativă sau integrare-cadru (cea mai „blîndă” formă de presiune de adaptare). În consecință, presiunea de adaptare generată de la acest nivel variază și ea.

b. Presiunile de adaptare sunt tratate diferit de circumstanțele interne distincte. Chiar și în acest cadru, opiniile nu coincid. Pe de o parte se află aceia care consideră ca pe măsură ce divergența e mai mare între cererile nivelului european, și realitățile interne va crește și impactul deciziilor. Pe de altă parte, se plasează aceia care susțin că

dacă nivelul european cere parte de o schimbare treptată, mai degrabă decât radicală și bruscă, atunci și modificările interne vor fi mai mari.

4) Olsen a identificat altă viziune a europenizării ca proces prin care **se produc schimbări în frontierele externe**¹⁰. Definiția respectivă se referă la extinderea teritorială concretă a sistemului european de guvernare, încorporarea concretă și formală a unor spații în proiectul Uniunii Europene. De aceea, singurul instrument pentru această categorie este extinderea. Cu toate acestea, dat fiind faptul că frontierele Uniunii în viitor reprezintă o mare necunoscută, definiția are o arie destul de largă de acțiune.

5) Europenizarea este: “aparitia și dezvoltarea la nivel european a unor structuri diferite de guvernare, a unor instituții politice, sociale și juridice, asociate cu rezolvarea politică a problemelor care formalizează relațiile între actori și a rețelelor de politici specializate în crearea unor reguli europene obligatorii”¹¹ definiție a cărei principali susținători au fost Risse, Cowles și Caporaso. Din punctul de vedere al acestor autori, fenomenul european a fost caracterizat în primul rând de crearea unui nou centru de putere la nivel european, ale cărui aspecte și dinamici constituie punctul central. Deși se acceptă că apariția acestui nou centru de putere prin politici obligatorii modelează ceea ce se întâmplă la nivel intern, centrul atenției fiind modalitățile în

⁸ DYSON, K., “EMU as Europeanization: Convergence, Diversity and Contingency”, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 3, No. 4, pp. 645-66.

⁹ RADAELLI, C., “Conceptualizing Europeanization: Theory, Methods and the Challenge of Empirical Research”, paper presented at the Europeanization Easter School, University of York, 24-25 de april.

¹⁰ Ibid, p.3.

¹¹ COWLES, M.G., CAPORASO, J. y RISSE, T.(eds.) (2001), *Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change*, Cornell University Press, Ithaca/ London, p.3.

care nivelul european influențează ceea ce se întâmplă la nivel intern, dar nu intră în analiza amănunțită a efectelor și extinderii exacte.

În afară de diferențele în ceea ce privește punctele centrale ale studiilor europenizării, autorii sunt de acord asupra faptului că procesele, politicile, ideile, culturile au impacte ce variază în funcție de țară, după cum au impacte diferite în aceeași țară în funcție de domeniu.

Categoriile teoriilor europenizării menționate anterior au ca termen de referință în principal statele membre ale Uniunii care sunt direct afectate de ceea ce se întâmplă la nivel comunitar nu numai pentru că trebuie să se supună regulilor elaborate la acest nivel, dar și pentru că participă la elaborarea conținutului acestor reguli și la crearea și dinamicile instituțiilor.

1.2. Cadrul teoretic utilizat în lucrare

Scopul lucrării nu este de a decide asupra celei mai viabile definiții a europenizării, nici de a decide care dintre ele s-ar potrivi cel mai bine Politicii Europene de Vecinătate. Lucrarea își propune să deducă în ce măsură PEV poate fi considerată un cadru pentru europenizare prin compararea aspectelor relevante PEV cu cele oferite de *teoriile europenizării*, acestea din urmă fiind folosite pe post de bareme.

Trebuie menționat însă că nu toate teoriile menționate mai sus pot fi folosite

deoarece, după cum am amintit, majoritatea se referă la state membre sau viitoare state membre și, de aceea, nu pot fi adaptate pentru a fi aplicate statelor PEV. Al patrulea concept al europenizării care se referă la extinderea geografică nu poate fi adaptat pentru analizarea PEV deoarece aceasta exclude expres perspectiva extinderii. De asemenea cea de-a cincea categorie de teorii care se referă la apariția unor noi structuri de guvernare la nivel european nu este relevantă pentru subiectul studiului dat fiind faptul că statele PEV nu participă nici la crearea instituțiilor și regulilor comunitare și nici nu sunt guvernate de acestea. În concluzie, singurele teorii folosite în lucrare vor fi primele trei.

Aceste trei concepte vor fi, la rândul lor, extinse, în sensul că vor fi adaptate pentru a fi aplicate și statelor non-membre, mai precis aceluia incluse în Politica de Vecinătate. Mai concret, prima teorie care se referă la „proiectul politic care sprijină construirea unei Europe unificate și puternice politic” va fi extinsă la conceptul de proiect care urmărește să creeze un spațiu politic care va cuprinde UE, dar și vecinii săi. Al treilea barem care va fi folosit se va referi la impactul asupra nivelului intern al statelor partenere al UE.

Pentru a trece la analiza PEV ca și cadru al Europenizării trebuie să parcurgem etapa următoare, aceea a cercetării unor elemente ale noii politici și a semnificației acestora. Acesta este subiectul capitolului următor.

2. Politica Europeană de Vecinătate

2.1. Câteva repere ale politicii

2.1.1 Context

Momentul 2004 a reprezentat un punct de cotitură pentru UE din multe puncte de vedere. Unul dintre acestea a fost situația de a avea noi vecini, ceea ce a determinat necesitatea de a cerceta mai atent modul în care Uniunea se relaționa cu acești vecini. Existau deja legături între UE și vecinătate. Dar aceste relații instituționalizate trebuiau să fie revizuite din diverse motive. Primul dintre acestea este că *documentele existente erau depășite* datorită schimbărilor survenite atât în UE, cât și în țările vecine. Principalele chestiuni care au suferit modificări în Uniune în timpul care s-a scurs între semnarea respectivelor documente care reprezentau baza relațiilor și extinderea care a avut loc pe 1 mai 2004 au fost *instituțiile, politicile, instrumentele și contextul*.

Instituțiile UE au fost reformate substanțial în vederea extinderii, iar schimbările ar fi fost și mai mari dacă dacă prevederile Tratatului Constituțional ar fi intrat în vigoare. Un domeniu relevant pentru această cercetare este domeniul Politicii Externe și de Securitate Comună. Pentru PESC a fost prevăzută posibilitatea de integrare diferențiată (deși nu a fost folosită până acum), prin cooperarea întărită¹² care permite unui grup de state membre să se

integreze mai repede (dacă doresc) în domeniul PESC, cu excepția chestiunilor care au implicații militare și de apărare. Proiectul de Tratat Constituțional a făcut pași și mai îndrăzneți în direcția extinderii cooperării întărite și la chestiuni militare și de apărare, eliminând astfel alt tabu; crearea funcției de Ministru de Externe al Uniunii care i-ar fi suplinit atât pe actualul Comisar pentru Relații Externe, cât și pe Înaltul Reprezentant al PESC.

În ceea ce privește componenta politicii și instrumentelor, PESC și PESA au fost aduse sub umbrela “Acțiunii Externe a Uniunii”, alături de politica comercială comună, politica de dezvoltare și alte politici de origine comunitară¹³; fuziunea instrumentelor PESC într-o *decizie europeană*. În ultimul timp, dimensiunea PESA a fost întărită: în domeniul militar a fost încheiată *Concordia* în FYROM, *Artemis* în Congo, EUFOR Althea încă se desfășoară, iar în ceea ce privește misiunile polițienești *Proxima* - FYROM, Misiunea Polițienească EUPM în Bosnia-Herzegovina, *EUPOL Kinshasa* în Congo, *EUSEC Congo*, *AMIS II* în Darfur, Sudan, *EU POL COPPS* în Teritoriile Palestiniene, Misiunea de Monitorizare a Graniței *EUBAM Rafah*. Prima misiune civilă din istoria PESA a fost de asemenea încheiată, *EU Themis* în Georgia și cea de-a doua este în curs de derulare în Irak, *EUjust Lex*. Mai

¹² Prevederi generale-Art. 43, Tratatul Uniunii Europene, prevederi pentru PESC-Art. 27 a-e, Tratatul Uniunii Europene.

¹³ CREMONA, M., “The Draft Constitutional Treaty, External Relations and External Action”, *Common Market Law Review*, 40, 2003, p.1352.

mult, 2004 a fost și anul în care a luat ființă Agenția de Apărare Europeană.

Contextul a fost caracterizat de câteva evenimente care au stimulat evoluția politicilor specifice mai mult decât condițiile obișnuite. În această privință cele mai relevante sunt războiul din Irak și sciziunile pe care le-a produs în sânul UE, între statele membre și mai recente atacuri teroriste de la Londra și Madrid care au evidențiat deficiențele sistemului de securitate și vulnerabilitatea ridicată a statelor membre UE. Alt aspect este însăși extinderea care a schimbat compoziția Uniunii: noii veniți având propriile lor opinii în ceea ce privește politicile Uniunii în relațiile cu exteriorul și în special cu vecinătatea.

Pe de altă parte, statele PEV au suferit, la rândul lor, schimbări. Vecinii europeni estici (în special Moldova și Ucraina) și-au schimbat perspectivele în urma extinderii, dorind să aibă relații mai strânse cu Uniunea nu în ultimul rând ca o compensație pentru diminuarea intensității relațiilor cu noile statele membre în anumite cazuri. În alte cazuri, situația generală s-a înrăutățit, ca de exemplu în Belarus sau anumite chestiuni au căpătat un profil mai pronunțat datorită proximității, ca de exemplu conflictul din Transnistria în Moldova, Nagorno-Karabah, Osetia de Sud, Abkhazia sau trafic uman sau încălcări ale drepturilor omului. Anumiți parametri, ca gradul de analfabetism, accesul la informație, standardele democratice și

drepturile omului par să indice o înrăutățire a situației vecinilor sudici¹⁴. Acestea au efecte directe asupra Europei: “presiunea demografică și opresiunea politică se combină pentru a produce migrație la scară largă”¹⁵. Nu în ultimul rând câteva dintre aceste țări s-au confruntat în ultimul timp atât cu acuzații de gazduire a terorismului cât și cu atacuri teroriste. Conflictul israeliano-palestinian, cu urcușurile și coborâșurile sale a pus în mod constant probleme.

În ceea ce privește cadrele de cooperare, acestea nu au fost foarte eficiente de la bun început și, o dată ce entuziasmul începutului cooperării a trecut, deficiențele s-au evidențiat. Acordurile de Cooperare și Parteneriat cu vecinii estici au fost complete din punctul de vedere al conținutului, dar câteodată indicau puține măsuri concrete pentru a îndeplini obiectivele stabilite, ceea ce le făcea aproape inoperative. Acordurile comerciale bilaterale din Procesul Barcelona aveau deficiențe structurale: nu includeau agricultura și serviciile, nu aveau prevederi pentru reducerea barierelor tehnice sau pentru eliminarea inconvenientelor regulilor de origine¹⁶. Dimensiunea învățării culturale este limitată de relațiile tensionate dintre israeliți și arabi.

O viziune de ansamblu demonstrează complexitatea copleșitoare a situației. Evenimentele decadelor trecute au schimbat, așadar contextul relațiilor instituționalizate dinter UE și vecinii săi. Modificarea contextului s-a adăugat limitărilor deja

¹⁴ Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, *Arab Human Development Report 2002*, citat în François Heisbourg, Michael Stürmer, Steven Simon, Irina Zvyagelskaya, “What Strategy for the Middle East?”, *European Security Forum Working Paper*, 15, 2004, pp. 7-8.

¹⁵ *Ibid.*, p.8.

¹⁶ BRENTON, P. și M. MANCHIN, “Trade Policy Issues for the Euro-Med Partnership”, *CEPS Middle East&Euro-Med Project Working Paper*, 7, 2003, p.2.

existente și a făcut ca instrumentele să se demonstreze depășite. De aceea, provocarea revizuirii structurilor a trebuit să fie abordată.

2.1.2. Obiectivele

În contextul trasat anterior a apărut ideea abordării noii vecinătăți a Uniunii dintr-o nouă perspectivă. Originile sale pot fi găsite în scrisoarea lui Jack Straw, Ministrul de Externe britanic, datând din ianuarie 2002, ceea ce a evidențiat nevoia UE de a dezvolta relațiile cu viitorii vecini estici, adică Belarus, Moldova și Ucraina. Rațiunea dezvoltării acestei politici cuprindea mai mulți factori: sărăcia, traficul, amenințările mediului înconjurător, dar și potențialul nevalorificat.¹⁷ Ideea relației era aceea a unui parteneriat special, caracterizat de o cooperare mai strânsă în diverse domenii printre care comerțul, afacerile interne și justiția, dialogul politic și poate PESC.¹⁸

Următorul pas spre modelarea politicii a fost scrisoarea Annei Lindh (fostul Ministru de Externe a Suediei) care a sprijinit ideea lui Jack Straw și i-a adăugat câteva dimensiuni importante. Printre aceste schimbări sau mai degrabă adăugiri, cele mai importante au fost includerea vecinilor sudici și a dimensiunii simbolice a politicii ca afirmație a preocupării Uniunii pentru vecinii săi.¹⁹ Substanța relației, cea de parteneriat special cu vecinătatea, a fost menținută.

Ca urmare a celor două scrisori menționate, Comisia a fost invitată de

Consiliu să formuleze o politică a cărei primă versiune a fost publicată pe 11 martie 2003 cu titlul inițial de “Europa Lărgită-Politica Noii Vecinătăți-Un Nou Cadru pentru Relațiile cu Vecinii Noștri Estici și Sudici”, care includea toate obiectivele la care se gândiseră inițial cei doi Miniștri de Externe, dar și alte dimensiuni simbolice care se refereau la ideea de a nu crea noi linii de diviziune și de a continua integrarea în Europa și vecinătatea sa apropiată, dar prin alte mijloace.

Obiectivele politicii pot fi încadrate în două categorii generale:

1) Pe de o parte întâmpinarea preocupărilor UE în ceea ce privește noile provocări de dincolo de granițele lărgite,

2) Pe de altă parte, un răspuns la cererile vecinilor de a regândi relațiile instituționalizate.²⁰

Prima categorie cuprinde temerile instituțiilor europene, ale statelor membre, fie ale guvernelor, fie ale populațiilor în ceea ce privește amenințările care urmau să vină de dincolo de frontiere după 1 mai 2004 și 1 ianuarie 2007. Mai mult, modul în care UE se relaționează cu vecinătatea atinge ideea mai generală a capacității de actor regional a UE și de dezvoltare a politicii sale externe.

Altă dimensiune a îngrijorărilor UE este cea legată de amenințări difuze care sunt percepute ca provenind din statele vecine, printre care imigrația ilegală, droguri, arme și trafic de ființe umane, terorism. Pe plan simbolic se plasează și temerile europenilor în legătură cu valorile pe care le susține UE în

¹⁷ Interviu cu înalt oficial al Comisiei Europene, Group of Policy Advisors (GOPA), 30 aprilie 2004.

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ Interviu cu oficial al Secretariatului General, Consiliul Uniunii Europene, 16 aprilie 2004.

aceste țări. Când încălcările drepturilor omului, ale democrației, statului de drept, libertății de expresie și a mass-mediei, alegerilor democratice, păcii și stabilității au devenit evidente în aceste țări, a survenit și dilema UE de a lua sau nu o poziție critică vis-à-vis de acestea. De fapt, toate aceste țări incluse în PEV au probleme în aceste domenii și obiectivul de a le sprijini în sensul rezolvării acestor probleme este menționat clar ”implicare UE mai mare în prevenirea conflictelor și management al crizelor”²¹ și “eforturi mai mari pentru promovarea drepturilor omului, cooperare culturală mai strânsă și îmbunătățirea înțelegerii reciproce”²². În aceeași ordine de idei, UE trebuie să-și apere obiectivul general de a genera prosperitate în Europa și în vecinătatea sa. PEV nu poate fi o excepție de la acest principiu al UE și, de altfel, include acest obiectiv prin menționarea sărăciei ca fiind o provocare și prin menționarea unei multitudini de obiective în domeniul economic, cum ar fi “protejarea și promovarea investițiilor”²³, “relații comerciale preferențiale și deschiderea piețelor”²⁴.

Și statele partenere au anumite îngrijorări, toate legate de crearea unor noi linii de diviziune. Acest fapt a căpătat mai multe dimensiuni. Prima dintre acestea a fost cea a fortăreței europene extinse și, mai mult, prea orientată spre interior pentru a da atenție exteriorului. În acest context, afirmația PEV

că extinderea nu va crea noi linii de separare în Europa a venit în întâmpinarea acestei temeri. În al doilea rând, existau îngrijorări economice ale unora dintre asociați în ceea ce privește o posibilă pierdere de comerț cu noile state membre ale UE după aderare. În această privință, PEV a oferit compensația unei pierderi generale de bunăstare prin crearea pe viitor a unei zone de comerț liber sau, conform formulării documentului “tuturor țărilor vecine ar trebui să li se ofere perspectiva unei participări la Piața Internă a UE”²⁵ unde s-ar institui cele patru libertăți. În al treilea rând, undeva la granița dintre simbolic și material se plasează libertatea de circulație-pe de o parte, datorită procedurii destul de complicate de acordare a vizei, există noi restricții de circulație ale cetățenilor statelor asociate în noile state membre ale Uniunii. Din punct de vedere material, aceasta implică o mulțime de costuri.

2.1.3. Instrumentele

Impactul politicii este dat nu numai de obiectivul său simbolic (rațiunea politicii), de obiective (pașii detaliați meniți să aducă scopul mai aproape de realitate), dar și de instrumente (metodele practice care fac posibilă implementarea). De fapt, succesul unei politici depinde în ultimă instanță de detaliile instrumentelor, dacă acestea sunt potrivite problemelor pe care trebuie să rezolve și de elementele care asigură implementarea lor.

²¹ Comisia Europeană, *Wider Europe...*, op.cit., p.12.

²² *Ibid.*

²³ *Ibid.*, p.13.

²⁴ *Ibid.*, p.10.

²⁵ *Ibid.*

De aceea, Comunicatul Comisiei din 11 martie menționa deja numele instrumentelor ce urmau să fie folosite pentru punerea în practică a politicii:

- 1) Rapoarte de Țară
- 2) Planuri de Acțiune
- 3) Instrumentul Politicii Europene de Vecinătate
- 4) Alte instrumente

În ceea ce privește **Raporturile de Țară**, șapte dintre ele pentru Ucraina, Moldova, Maroc, Tunisia, Iordania, Israel și Autoritatea Palestiniană au fost prezentate pe 12 mai 2004 împreună cu un Document de Strategie a Politicii al Comisiei²⁶, care reflecta schimbările intervenite de la lansarea politicii datorită sugestiilor Consiliului European, ale Parlamentului European și ale țărilor PEV și a stabilit orientările pe termen mediu. Pe 2 martie 2005 au fost prezentate încă cinci Rapoarte de Țară pentru Armenia, Azerbaidjan, Egipt, Georgia, Liban.

Bazându-se pe Rapoartele de Țară menționate anterior au fost elaborate Planurile de Acțiune, primele șapte fiind deja aprobate, iar celelalte cinci fiind în curs de elaborare. Planurile de Acțiune sunt, de fapt, cele mai importante instrumente, dat fiind faptul că stabilesc priorități de acțiune pentru relațiile dintre UE și țările asociate. Din moment ce instrumentele anterioare destinate zonei, Acordurile de Parteneriat și Cooperare pentru vecinii estici și Acordurile EuroMed pentru vecinii sudici au fost elaborate tot în aceste scopuri, este oportun să clarificăm diferențele dintre PA pe de o

parte și APC și EuroMed pe de altă parte. Acestea pot fi grupate în două categorii:

1) PA-urile sunt mult mai concentrate și mai prioritizate decât ACP-urile și Acordurile EuroMed, și, de aceea, mai scurte și nu acoperă toate ariile posibile de cooperare, concentrându-se asupra priorităților menționate și de Raporturile de Țară. În consecință, au șase teme majore: dialog politic și reformă, dezvoltare economică și socială, chestiuni de reglementare și comerț, Justiție și Afaceri Interne, sectoare, conatacte între societățile civile.

2) PA-urile au ca bază, în general, APC-urile și Acordurile Euro-Med, dar vor merge mai departe în anumite domenii de interes reciproc sau unilateral, ca de exemplu Justiția și Afacerile Interne, dar și cooperarea politică pentru îmbunătățirea dialogului politic și începerea demersurilor pentru oferirea partenerilor unei participări la Piața Internă.

De altfel, PA-urile sunt considerate a fi concepute pentru a da un impuls APC-urilor și Acordurilor EuroMed stagnante. De aceea, au marele avantaj de a nu începe de la zero: se construiesc pe baza instrumentelor existente, vizând reformularea, fuziunea, detalierea și îmbunătățirea mai degrabă decât conceperea altora noi. Aceasta oferă avantajul experienței și o probabilitate crescută de funcționare mai bună.

Altă caracteristică extrem de importantă a Planurilor de Acțiune este că nu sunt elaborate sub forma unor acorduri

²⁶ Comisia Europeană, *Communication from the Commission, European Neighbourhood Policy - STRATEGY PAPER*, http://europa.eu.int/comm/world/enp/pdf/strategy/Strategy_Paper_EN.pdf, pagină web accesată pe 3 octombrie 2005

internaționale, ci sub forma unor texte politice abrobate în cadrul *Consiliilor de Parteneriat și Cooperare*, ceea ce evită necesitatea ratificării de către toate statele membre ale Uniunii.

Al treilea instrument, **Instrumentul Politicii Europene de Vecinătate** a fost prezentat în forma sa generală de către *Comunicatul Comisiei Pregătirea Drumului pentru Instrumentul pentru Noua Vecinătate*²⁷, lansat pe 1 iulie 2003, la scurt timp după prezentarea politicii, ceea ce reflectă preocupările cu privire la impactul practic al politicii. Forma sa finală a fost prezentată la începutul lui octombrie 2004²⁸

Comisia propunea o abordare în două faze, prima corespunzând perioadei rămase până la următoarele perspective financiare (2004-2006) și cea de-a doua pentru după 2006. Pentru prima perioadă au fost introduse *Programele de Vecinătate* care sprijină cooperarea trans-frontalieră în conformitate cu obiectivele politicii. De fapt, anumite fonduri alocate pentru programele deja existente sunt folosite pentru a derula *Programele de Vecinătate*, aflându-se așadar sub dublă incidență: a Politicii Europene de Vecinătate și a programelor în care erau deja încadrate: Meda pentru țările care fac parte din Procesul Barcelona, inclusiv Libia probabil în viitorul

apropiat; INTERREG-programe pentru regiunile intra-statale ca entități care iau parte la proces, PHARE CBC- pentru granițele României și Bulgariei, TACIS-vecinii estici și CARDS- Balcanii de Vest.

Pentru a doua perioadă, începând din 2007, va fi conceput un nou *Instrument pentru Vecinătatea Europeană* va fi conceput. Inițial, au fost propuse trei variante pentru acest instrument:

1) Amendarea programelor deja existente astfel încât să includă obiectivele și acoperirea geografică a PEV-ului²⁹

2) Un instrument complet nou instituit de o Reglementare și finanțat fie „printr-o singură linie bugetară” sau prin două linii bugetare³⁰

3) Continuarea Programelor de Vecinătate bazate pe aceleași instrumente ca pentru perioada 2004-2006³¹

Decizia în ceea ce privește forma finală a IPEV a fost prezentată în Propunerea de Regulament³² a Comisiei, publicată pe 29 septembrie 2004, cea de-a doua opțiune din cele menționate mai sus. Forma IPEV este inovatoare, eliminând multe neajunsuri ale formulei anterioare și face parte din reforma mai largă introdusă de perspectivele financiare 2007-2013 care vizează, printre

²⁷ Comisia Europeană, *Communication from the Commission-Paving the Way for a New Neighbourhood Instrument*, COM(2003) 393 final, Brussels, 1 July 2003, http://europa.eu.int/comm/external_relations/we/doc/com03_393_en.pdf, pagină web accesată pe 3 octombrie 2005.

²⁸ Comisia Europeană, *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down the general provisions establishing a European Neighbourhood and Partnership Instrument*, http://europa.eu.int/comm/world/enp/pdf/getdoc_en.pdf, pagină web accesată pe 3 octombrie 2005.

²⁹ *Ibid.*, p. 12.

³⁰ *Ibid.*

³¹ *Ibid.*

³² Comisia Europeană, *Proposal for a Regulation ...*, *op. cit.*

alte, simplificarea structurii instrumentelor financiare și reducerea numărului acestora în domeniul PESCE.

Să analizăm pe scurt cele mai importante caracteristici ale IPEV:

1) Va înlocui toate instrumentele care se adresau anterior zonei respective, atât cele geografice, cât și cele tematice, inclusiv MEDA, TACIS, LIFE, etc.³³, ceea ce reprezintă o simplificare foarte importantă.

2) A introdus o componentă importantă, aceea a cooperării transfrontaliere, ceea ce se reflectă în funcționarea unui singur instrument care nu necesită proceduri complicate de management al instrumentelor care operează atât pentru interiorul cât și pentru exteriorul Uniunii. Aceasta reprezintă o inovație pentru întreaga structură financiară a Uniunii.

3) În ceea ce privește caracteristica anterioară, instrumentul are aceleași principii ca și fondurile structurale, acelea de co-finanțare, programare multi-anuală și asociere, ceea ce subliniază încă o dată trăsătura de parteneriat a acestei politici și la nivel practic, în luarea de decizii la toate nivelele.

4) IPEV are o „natură duală de politică externă și coeziune economică”³⁴

5) Este un instrument care vizează rezultatele politicii, ceea ce subliniază importanța aspectelor practice, pe lângă angajamentele politice.

6) Include prevederi de suspendare a asistenței financiare în caz de încălcare a principiilor prevăzute în Art. 1 care se referă la drepturile omului și democrație.

A **patra categorie de instrumente** care va fi folosită de politică se referă la alte tipuri de programe comunitare deja existente care vor fi extinse și la statele incluse în PEV pentru atingerea obiectivelor stabilite. A devenit din ce în ce mai clar care vor fi programele care urmează să fie extinse la vecinătate, acestea fiind cele ce și-au dovedit eficiența fie în interiorul Uniunii, fie în afara acestuia (în special în cadrul extinderii). Printre acestea se numără forma revizuită a Tempus 2006, o nouă generație de programe comunitare în domeniul culturii și educației. Două instrumente deosebit de eficiente care vor fi folosite sunt TAIEX și înfrățirea. Cerințele legale pentru deschiderea TAIEX tuturor țărilor PEV vor fi îndeplinite până la începutul lui 2006 și se așteaptă ca programele să fie gata de lansare până în primăvara lui 2006³⁵.

Cu toate acestea, introducerea acestor instrumente și succesul lor depinde de câțiva factori, în principal de capacitatea de a implementa structurile necesare pentru implementarea lor, atât în UE, cât și în țările partenere:

1) Resursele financiare atât ale UE cât și ale țărilor vizate EU (având în vedere că vor trebui să co-finanțeze anumite programe)

³³ *Ibid.*, p.40.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ Interviu cu înalt oficial al Comisiei Europene, DG RELEX, 5 decembrie 2005.

2) Eficiența structurilor din UE și țările PEV de a susține asemenea programe

3) capacitatea de absorbție a țărilor vizate

2.2. Analiza politicii

2.2.1. Politica Europeană de Vecinătate o afirmație politică?

Chiar de la originile politicii, scrisoarea Annei Lindh, semnificația politică a noii politici a fost clară: să facă o afirmație concretă asupra importanței pe care UE o dă noilor săi vecini. Ceea ce trebuie subliniat este că importanța acestei politici este dublă, atât pentru Uniune cât și pentru țările partenere, contrar vederii larg împărtășite că această politică ar aduce avantaje numai țărilor PEV. Să descompunem așadar politica în componentele sale cele mai importante și să le analizăm semnificația.

În primul rând, coincidența temporală a încheierii negocierilor de aderare cu cele zece noi state membre și lansarea acestei politici ne dă primul indiciu. Foarte direct, extinderea implică noi vecini, fapt cu consecințe multiple printre care:

- Noi frontiere
- Noi amenințări mai apropiate
- Noile state membre ca viitoare țări graniță ale Uniunii
- Necesitatea de implicare crescută a UE în zona vecinătății

Noile granițe, indiferent de cât de inventiv încearcă să fie prezentate au o

rezonanță de noi linii de diviziune. Impactul acestui lucru este atât negativ, cât și pozitiv în ceea ce privește statele UE, cât și cele din afara sa.

În ceea ce privește *implicațiile pozitive* pentru statele membre ale UE, granițe noi înseamnă asigurarea că toate amenințările de dincolo de ele vor fi limitate. Realitatea este că mai toate statele vecine se confruntă cu chestiuni ca rețele de trafic cu ființe umane, droguri, arme, dar și terorism, ceea ce a beneficiat de o atenție sporită în domeniul Justiție și Afaceri Interne. În lumina acestor fapte, noile frontiere pot diminua temerile instituțiilor și populației UE de amenințări noi, mai apropiate. Foarte sugestivă în acest sens este declarația Ministrului de Externe german în 2004, Joschka Fischer: „Va fi pentru prima dată în istoria modernă când Germania va fi centrul Europei, fără nici o amenințare directă la granițele sale și fără să ne amenințe nimeni.”³⁶

Necesitatea de implicare crescută a UE în aria vecinătății poate fi clasificată ca un aspect pozitiv. Motivele țin atât de efectele benefice pe care le are acest fapt asupra Uniunii, cât și cele asupra statelor partenere. În ceea ce privește necesitatea ca UE să acționeze în acest sens, aceasta îi întărește statutul de actor în zonă în diverse domenii. Mai mult, determină nevoia de a reforma structurile anterioare care stagnaseră și eficientizarea lor. În ceea ce privește efectul asupra statelor partenere, și acestea se confruntă cu necesitatea de a avea performanțe mai bune în relațiile cu UE în

³⁶ BERNSTEIN, R., “Poland Is Worried That Border Controls Create a New Divide”, New York Times, duminică, 25 aprilie 2004, <http://www.nytimes.com/2004/04/25/international/europe/25POLA.html?th>, pagină web accesată pe 9 noiembrie 2005.

cadrul noilor structuri și de a-și lua angajamente noi, mai importante și de a le respecta.

Să aruncăm o privire și la **implicațiile negative** care pot să decurgă din acest context nou. La nivel simbolic, pentru UE ca întreg, ideea creării unor noi linii de diviziune este în contradicție cu obiectivul său general de promovare a prosperității și stabilității prin integrare. Noile state membre au alte probleme mult mai concrete cu acest fapt. Pe de o parte, în prima fază apar noi obligații pe care trebuie să le îndeplinească pentru asigurarea securității la granițele lor, care de la 1 mai 2004 au devenit granițele Uniunii și, în a doua fază, de a asigura compatibilitatea cu acquis-ul Schengen. Pe de altă parte, au trecut prin experiența deturnării unei părți a comerțului cu vecinii din afara UE, a cărui compensare nu este încă foarte clară. Mai mult, câteva din aceste țări nu sunt mulțumite cu măsurile restrictive pe care trebuie să le introducă, ceea ce echivalează cu încheierea cooperării strânse anterioare și deteriorarea unor relații de prietenie (de exemplu condiția de introducere a vizei).

PEV afirmă că este concepută special pentru a elimina temerea creării unor noi linii de diviziune. Cu toate că acesta este scopul general, ideea lui Jack Straw din spatele întregii politici, cea de parteneriat special, ceea ce este, de fapt, un hibrid a două abordări pe care le-a avut UE până acum: stabilizare și integrare³⁷. Politica de

stabilizare vis-à-vis de vecinătatea sa imediată nu a fost neapărat caracterizată de un succes răsunător³⁸, în timp ce politica de integrare (extinderea) s-a dovedit a fi cea mai eficientă în privința reformării țărilor respective. Cu toate acestea, ideea lui Romano Prodi de „tot cu excepția instituțiilor”³⁹ care stă la baza PEV, care afirmă ea însăși că „nu include, pe termen mediu, perspectiva de membru”⁴⁰. De aceea, cea mai de succes politică a Uniunii din punctul de vedere al reformelor pe care le declanșează nu poate funcționa.

În ansamblu, din punct de vedere politic, PEV transmite că noii vecini sunt importanți pentru Uniune. De aceea, le este oferit un nou tip de relație, mai strânsă decât aveau anterior, dar încă departe de integrarea totală. În ceea ce privește liniile de diviziune, sunt prezente, în mod evident, în distincția UE/non-UE. Cu toate acestea, politica vrea să fie materializarea efortului de a nu le transforma în ziduri de fortăreață.

2.2.2. Noua politică-eliminând deficiențele sau adăugând altele?

Răspunsul pare să fie pozitiv la ambele părți ale întrebării din titlu. O întrebare care a revenit după lansarea politicii a fost: „care e diferența în comparație cu politicile anterioare” sau „care este valoarea adăugată?”. În ceea ce privește ultima parte a întrebării, există câteva deficiențe în

³⁷ MISSIROLI, A., “The EU and Its Changing Neighbourhood-Stabilization, Integration and Partnership”, in Roland Dannreuther, *European Union Foreign and Security Policy-Towards a Neighbourhood Strategy*, Routledge, Londra, 2004, p.12.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ PRODI, R., “Romano Prodi Proposes “Everything but Institutions” to the Other EU Neighbours”, http://www.eu-del.org.il/newsletter/english/default.asp?edt_id=7&id=74, 14th of March 2004, pagină web accesată pe 9 noiembrie 2005.

⁴⁰ Comisia Europeană, *Wider Europe...*, *op. cit.*, p.5.

comparație cu cadrele deja existente în următoarele privințe:

- O anumită lipsă de coerență
- Resurse limitate
- Omisiuni

În ceea ce privește **lipsa de coerență**, structura politicii ridică multe semne de întrebare datorită diversității țărilor vizate de PEV. Vecinii estici și sudici ai Uniunii au același cadru de relații fără a avea în comun mai mult decât faptul că sunt vecini ai Uniunii, dar în regiuni geo-strategice total diferite, cu probleme care nu se aseamănă și care necesită rezolvarea de către instrumente diferite.

Există diferențe semnificative și în interiorul acelorași sub-zone. În ceea ce privește vecinii estici, Ucraina și Moldova și-au exprimat dorința de a adera la Uniune ca membri cu drepturi depline; Belarus este, în prezent, un paria al Europei ca o consecință a politicii guvernului care se remarcă prin violări ale drepturilor omului și suprimarea tuturor mișcărilor de opoziție, consecințe reflectate în ne-acceptarea țării în nici o organizație de cooperare europeană.

În cazul vecinilor sudici se remarcă tensiunile dintre Israel și Autoritatea Palestiniană datorită situației generale conflictive care determină o multitudine de fațete a problemelor din regiune și implicarea unei multitudini de actori. În ceea ce privește celelalte țări, Libia este o țară cu care UE nu a avut în trecut relații extinse, ceea ce face ca

nivelul inițial al relațiilor să fie destul de scăzut și ca structurile să necesite mai mult timp pentru a se dezvolta și consolida. Pe de altă parte, țările care fac parte deja din Procesul Barcelona au parcurs un drum lung din momentul în care acest Proces a fost lansat în 1995 în ceea ce privește dezvoltarea proiectelor în comun cu UE.

Altă problemă legată de lipsa de coerență constă în formula IPEV în prima sa fază, când combină cinci instrumente financiare deja existente: PHARE, INTERREG, MEDA, CARDS și TACIS. Pe de o parte, apar întrebări bugetare: există cel puțin două linii bugetare, una pentru cheltuielile în interiorul Uniunii și altul pentru exteriorul său. Pe de altă parte, proiectele trebuie să îndeplinească ambele seturi de obiective: cele care corespund PEV și cele care corespund instrumentelor financiare specifice menționate anterior.

În ceea ce privește limitarea resurselor, după cum am menționat anterior, credibilitatea politicii și o mare parte din eficiența sa depind de resursele alocate pentru managementul său. În propunerea de perspective financiare 2007-2013, suma totală destinată PEV este de 14,929 milioane de Euro pentru toate programele destinate celor 10 țări. Suma este aproximativ a șaptea parte din⁴¹ suma totală destinată tuturor acțiunilor externe ale Uniunii care includ, de asemenea acțiunile de pre-aderare (cu o sumă însemnată), IPEV, fondurile destinate managementului și prevenirea conflictelor,

⁴¹ Comisia Europeană, *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament-Building our common future-Policy challenges and budgetary means of the enlarged union 2007-2013*, http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/cnc/2004/com2004_0101en02.pdf, p.40, pagină web accesată pe 3 octombrie 2005.

combaterea sărăciei și rezervele sau ajutorul de urgență și garanțiile de împrumut ale Fondului European de Dezvoltare. În acest context, resursele alocate celor 10 țări sunt, în mod clar, insuficiente. Pe de altă parte, IPEV este singurul instrument destinat vecinătății care se va număra printre acele instrumente menite să îndeplinească obiectivele Acțiunii Externe a Uniunii. Aceasta înseamnă că va „înlocui MEDA, TACIS și alte instrumente tematice”⁴² care sunt în prezent destinate zonei, deci va constitui singura sursă de finanțare din partea UE.

A **treia limitare** este reprezentată de **omisiunile** sale: este foarte interesantă condamnarea Belarusului pentru încălcarea drepturilor omului, în timp ce în alte cazuri se păstrează tăcerea. Pierderea ocaziei de a menționa drepturile omului și principiile democratice poate fi explicată de câțiva factori, cum ar fi: interesul Europei de a coopera cu anumite țări, apartenența sau neapartenența la continentul european, pentru a menționa doar doi dintre acești factori. Oricare ar fi motivele, această formulare surprinde și aduce un handicap politicii din punctul de vedere al schimbărilor pe care vrea să le producă în sensul avansării democrației în țările PEV.

Când vorbim despre schimbările pozitive pe care le aduce politica,

înlăturarea deficiențelor, se impune să menționăm că anumite defecte au fost deja „reparate” de forma revizuită a politicii în forma sa din documentele publicate în mai 2005.

Prima dintre acestea este **inclusiunea Caucazului de Sud** în această politică: Azerbaidjan, Georgia și Armenia. Pentru început, aceasta a rezolvat problema unui cadru de relații instituționalizate extinse dintre aceste țări și UE. Prin acest cadru de relații instituționalizate, UE poate dezvolta programe în aceste țări pentru diseminarea valorilor sale și întărirea democrației, respectul drepturilor omului și minorităților. În termeni practici, unul dintre obiectivele PEV este acela de a garanta aprovizionarea cu energie și Sudul Caucazului sunt calificate ca fiind “importante din punctul de vedere al noilor aprovizionări cu energie ale UE dinspre Marea Caspică și Asia Centrală”⁴³. Mai mult, UE poate lua parte activ la rezolvarea conflictelor din zonă, o ocazie pentru ambițioasa PESC de a câștiga experiență, mai multă credibilitate și succes. Această includere a avut loc după recomandările Consiliului European *Concluziile Consiliului European asupra Europei Extinse-Noua Vecinătate*⁴⁴ și cele ale Parlamentului European⁴⁵, această omisiune fiind remediată în *Documentul Strategic* publicat pe 12 mai 2004.⁴⁶

⁴² Comisia Europeană, *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down the general provisions establishing a European Neighbourhood and Partnership Instrument*, http://europa.eu.int/comm/world/enp/pdf/getdoc_en.pdf, p.40, pagină web accesată pe 3 octombrie 2005.

⁴³ *Ibid.*, p.17.

⁴⁴ Consiliul UE, *Council Conclusions on Wider Europe-New Neighbourhood*, http://europa.eu.int/comm/external_relations/we/doc/cc06_03.pdf, pagină web accesată pe 3 octombrie 2005.

⁴⁵ Parlamentul European, *European Parliament Resolution on Wider Europe- Neighbourhood-A New Framework of Relations with Our Eastern and Southern Neighbours* (COM(2003)104-2003/2018(INI)), <http://www.europarl.eu.int/meetdocs/delegations/eeau/20031127/15en.pdf>, pagină web accesată pe 3 octombrie 2005.

⁴⁶ Comisia Europeană, *Strategy Paper ...*, op. cit.

Alt neajuns a fost **lipsa de perspective după expirarea Planurilor de Acțiune**,⁴⁷ ceea ce făcea PEV-ul să pară un aranjament provizoriu (a cărui durată este între 3 și 5 ani), o soluție ad-hoc reclamată de extindere. Pe de o parte, nu prezenta nici un fel de credibilitate nici pentru Uniune, nici pentru țările asociate, nici pentru restul lumii și, pe de altă parte, nu oferea nici un fel de garanție a sustenabilității rezultatelor pe termen lung. Această deficiență a fost și ea rezolvată de apariția urmării Planurilor de Acțiune: apariția unui cadru diferit din punct de vedere calitativ al relațiilor, intitulat *Acordul de Vecinătate European* care oferă perspectiva derulării relațiilor la un nivel superior prin „înlocuirea generației actuale de acorduri bilaterale o dată ce obiectivele Planurilor de Acțiune sunt îndeplinite”⁴⁸. Deși formularea este încă foarte generală, nementionând forma concretă de acțiune viitoare, ci doar că va reprezenta o modalitate pentru UE și asociații săi de a „se pune de acord asupra obiectivelor pe termen lung pentru dezvoltarea viitoare a relațiilor dintre ei”⁴⁹.

Alt pas înainte este făcut de **formularea mai clară a condiționalității**. La începuturile politicii, erau folosiți termeni ca *benchmarks*, un eufemism pentru condiționalitate care avea ca scop, teoretic, să ofere „mai multă previzibilitate și securitate pentru țările asociate decât

termenul tradițional de condiționalitate”⁵⁰. *Benchmarks* apare ca titlul unui subcapitol întreg al Comunicatului Comisiei⁵¹ despre PEV (primul document major al PEV).

Această reticență de a exprima adevăratele denumiri ale intențiilor poate fi explicată prin: slaba dezvoltare a setului de stimulente ale politicii („morcovul”) care ar fi justificat existența condiționalității („bățului”) și menajarea sensibilității țărilor asociate în această privință. Aceasta contrastează puternic cu ultimul document general lansat în cadrul procesului de instituționalizare al relațiilor cu vecinătatea, Propunerea de Regulament pentru înființarea IPEV. Art. 29 al documentului menționat vine cu cea mai clară formulare a condiționalității ajutorului financiar în titlul „Suspendarea Ajutorului”: „când un asociat încalcă principiile menționate în titlul I, Consiliul, prin majoritate calificată, la propunerea Comisiei, poate adopta pașii necesari în privința oricărei asistențe oferite țării asociate prin acest Regulament.”⁵².

Obiectul condiționalității este reprezentat de prevederile Titlului I „Obiective și Principii”, titlu în care sunt menționate principiile pe care se bazează Uniunea, cum ar fi „respectul pentru demnitatea umană, libertatea, democrația, egalitatea, statul de drept și respectul drepturilor omului”⁵³.

⁴⁷ Interviu cu oficial al Secretariatului General, Consiliul Uniunii Europene, 16 aprilie 2004.

⁴⁸ Comisia Europeană, *Strategy Paper...*, op. cit., p.5.

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ Comisia Europeană, *Wider Europe...*, op. cit., p. 16.

⁵¹ *Ibid.*, p. 15.

⁵² Comisia Europeană, *General provisions establishing a European Neighbourhood and Partnership Instrument...*, op. cit., p. 30.

⁵³ *Ibid.*, p. 14.

Cu toate acestea, ar trebui să facem câteva clarificări în ceea ce privește formularea. Pe de o parte, expresia presupune o dorință fără precedent de a provoca schimbări pentru democratizarea acestor țări prin condiționalitate. Pe de altă parte, poate fi un drum lung între litera scrisă și deciziile practice deoarece, în final, adoptarea propriu-zisă a sancțiunilor depinde de propunerea lor de către Comisie, pe de o parte și, pe de altă parte, de adoptarea lor de către Consiliu.

În ciuda acestor nuanțe, tendința de radicalizare a poziției Uniunii de a garanta valorile pe care le susține prin programele sale nu poate fi negată. Această idee este susținută în poziția vis-à-vis de multe țări considerate a fi nedemocratice, inclusiv Belarus. De asemenea, în acest caz, limbajul a devenit mai dur. Spre exemplu, la început a fost menționat numai că nu vor exista relații contractuale între UE și această țară și că, în consecință, IPEV va putea fi folosit numai pentru relațiile dintre societățile civile. Tonul s-a schimbat radical în Documentul Strategic care menționează clar că Belarus și UE „nu vor avea relații contractuale atâta timp cât Belarus nu are o formă democratică de guvernământ, alegeri libere și corecte”⁵⁴.

Alt avantaj net al PEV este **modul în care au fost concepute Planurile de Acțiune**. PA-urile, care reprezintă cadrul relațiilor dintre fiecare țară PEV și UE, sunt acorduri politice asupra cărora se decide în cadrul deja existent de dialog, al Consiliului

Acordului de Parteneriat și Cooperare și, respectiv, al Acordurilor Euro-Med. Alternativa ar fi fost conceperea lor ca acorduri internaționale, ceea ce ar fi reclamat necesitatea de a fi ratificate de către țara asociată și de fiecare stat membru al Uniunii. Durata medie a unei asemenea proceduri este de patru ani, ceea ce ar fi făcut cea mai mare parte a acordurilor ineficientă deoarece ar fi fost depășite și restul cooperării ar fi avut loc pe o bază ad-hoc, acolo unde ar existat posibilitatea. Mai mult, aceasta dă substanță ideii de parteneriat comun la toate nivelele deoarece Planurile de Acțiune vor fi aprobate și implementate în cadrul aranjamentelor deja existente.

O altă dimensiune pozitivă este **păstrarea structurilor deja existente de cooperare** pentru derularea PEV. Avantajele evidente sunt economisirea timpului, resurselor și evitarea complicațiilor. PEV dă un impuls structurilor deja existente, ceea ce UE intenționa de mai mult timp⁵⁵, deoarece îi oferă, în sfârșit, instrumentele de lucru concrete.

PEV aduce și câteva premiere care sunt importante pentru perspectivele pe termen lung. Acestea se leagă mai ales de **extinderea și adâncirea cadrului cooperării**: politica de dezvoltare este mai nou inclusă; cooperarea politică a fost adâncită cu țările mediteraneene, incluzând pentru prima dată sub-comitetele pe democrație, drepturile omului și guvernare⁵⁶.

⁵⁴ Comisia Europeană, *Strategy Paper...*, op. cit., p.4.

⁵⁵ Interviu cu înalt oficial al Comisiei Europene, DG Enlargement, 28 aprilie 2004.

⁵⁶ Comisia Europeană, *Communication to the European Commission - Implementing and Promoting the European Neighbourhood Policy*, pp.3-4, http://europa.eu.int/comm/world/enp/documents/sec_2005_1521_en.pdf, pagină web accesată pe 3 octombrie 2005.

Alt argument care pledează în favoarea PEV ca progres este **inclusiunea țărilor cu care nu existau anterior cadre de relații**. Printre acestea, prima de menționat ar fi Libia, cu care UE nu avea cadru extins de cooperare, deși fusese invitată să adere la Procesul Barcelona, eveniment probabil în viitorul apropiat, de îndată ce adoptă acquis-ul aferent. Celălalt stat cu care UE nu are în prezent relații contractuale este Belarus, datorită situației de paria a țării, lipsa de legitimitate a guvernului, atât pe plan intern cât și extern, încălcărilor drepturilor omului și principiilor democratice.

Includerea acestor țări care nu au nici un fel de relații contractuale cu UE în PEV au o semnificație deosebită din două puncte de vedere:

1) Contează nu numai înființarea cadrului de cooperare, dar și includerea sa într-o politică multilaterală

2) Instrumentele din acest cadru vor acoperi una dintre dimensiunile neglijate până acum: societatea civilă

Acest fapt dă substanță argumentului pe care l-am menționat mai devreme de mărire a capacității de actor a UE, de a avea un impact asupra regiunilor învecinate atunci când are relații formale extinse cu țările respective. Pe de o parte, nu se poate asigura că valorile pe care le susține, ca democrația, respectul drepturilor omului sau obiective ca pacea și stabilitatea vor fi respectate vreodată în absența unui asemenea cadru de relații. Pe de altă parte, prin includerea lor într-un cadru multilateral expune statele respective unor

influențe externe multiple respective, examinării și presiunii potențiale a partenerilor, ceea ce crește șansele de schimbare treptată.

Ultimul dintre argumente este unul dintre avantajele nete ale politicii în cazul statelor a căror legitimitate este dubitabilă. Acesta pare să fie cazul când vine vorba de Libia sau Belarus. Programele anterioare concepute pentru Belarus s-au concentrat în mare măsură pe guvern dată fiind natura proiectelor sprijinite în cadrul TACIS. De aceea, una dintre cele mai mari critici a fost că societatea civilă nu se poate dezvolta, pe de o parte în interiorul țării datorită condițiilor presive și lipsei de resurse, iar, pe de altă parte, datorită lipsei de asistență din afara țării⁵⁷ În cazul Libiei, pur și simplu nu au mai existat programe.

Un pas înainte pentru PEV este și încorporarea ca **domeniu de acțiune principal a dimensiunii societății civile**, care lipsea până acum din politicile și programele anterioare care vizau regiunea. Aceasta se datorează faptului că majoritatea programelor aveau ca partener de dialog guvernul, care s-ar putea să nu aibă legitimitate, datorită unor alegeri nedemocratice, etc., În acest caz, UE nu stabilește relații cu statele respective sau le restrânge la minimumul necesar, ceea ce are un impact negativ asupra populației. Cel mai clar caz este Belarus, ale cărui încălcări ale drepturilor omului, libertății de exprimare, principiile bune guvernări au devenit notorii și s-au reflectat în neacordarea statutului de membru de către nici o organizație de

⁵⁷ VYACHORKA, V., *EU Enlargement and Neighbourhood Policy*, Fundația Stefan Bathory, Varșovia, 2003, p.35.

cooperare europeană, cel mai recent exemplu fiind pierderea statutului de invitat al Consiliului European.

De aceea, introducerea dimensiunii societății civile care urmărește să dezvolte programe menite să încurajeze cooperarea între structurile societății civile duce la corectarea cadrelor anterioare. Această

intenție este pusă în practică prin activitățile care se desfășoară deja în acest domeniu.⁵⁸

În concluzie, Politica Europeană de Vecinătate, în intenția sa de a stabili o relație mai strânsă cu vecinii a reconceptuat structurile și politicile într-un mod a cărui listă de îmbunătățiri este mult mai lungă decât deficiențele. Aceasta face din PEV un salt înainte în relațiile cu vecinii UE.

⁵⁸ Interviu cu înalt oficial al Comisiei Europene, DG RELEX, 5 decembrie 2005.

3. Politica de Vecinătate Europeană ca și cadru pentru europenizare

3.1. De ce Europenizarea în PEV?

După cum am văzut în capitolul anterior, scopul PEV este de a avea un impact asupra vecinătății, dar și asupra unor aspecte ale UE. Europenizarea, indiferent de definițiile care i-au fost date are, fără îndoială, un impact asupra țărilor sale. Chestiunea pe care o vom examina în acest capitol este dacă PEV poate fi considerată ca fiind un cadru pentru europenizare și, în cazul unui răspuns afirmativ, cât de puternic este impactul.

Datorită faptului că europenizarea nu este în nici un caz un proces simplu sau automat și că presupune investirea multor resurse, este necesar să începem analiza cu două întrebări preliminare:

- Care ar fi avantajele inițierii europenizării prin PEV pentru UE?
- De ce ar accepta țările partenere să fie europenizate prin PEV?

În ceea ce privește *prima întrebare*, europenizarea (indiferent de definiția sa) prin PEV ar însemna un impact puternic al UE asupra vecinătății, ceea ce s-ar traduce într-o capacitate de actor puternic în această zonă. Aceasta ar îmbunătăți, în consecință, imaginea externă a Uniunii. În al doilea rând, să ne amintim temerile Uniunii legate de vecinătate: imigrație, terorism, lipsa democrației și a respectului drepturilor omului și minorităților, dacă ar fi să

menționăm doar câteva dintre ele. Impactul potrivit în domeniile potrivite ar elimina sau cel puțin diminua spectrul amenințărilor potențiale din partea vecinătății. În al treilea rând, printr-un cadru de cooperare sistematică și eficientă, Uniunea poate obține un alt tip de acces la resursele pe care le au vecinii (energetice, economice, etc.).

În ceea ce privește a *doua întrebare*, este necesar să ne întrebăm de ce vecinii ar accepta europenizarea, dat fiind faptul că aceasta ar implica un efort mare din partea lor, voință politică și sacrificiu (măsurile de reformă nu foarte populare ar putea pune în pericol traiectoria politică a liderilor politici care le implementează). Pentru început, este larg acceptat faptul că trebuie întreprinse reforme și că țările partenere se uită la comunitatea internațională pentru soluții. Stabilirea de parteneriate cu actori puternici ai comunității internaționale este în general un instrument foarte puternic de legitimare pentru liderii politici ai acestor țări și fac acceptarea reformelor dureroase mai ușoară. Dincolo de aspectele subiective se găsesc beneficiile concrete rezultate din stimulente ca: preferințele comerciale nereziproce care fac procesul în ansamblul său destul de benefic pentru țările terțe. Alte beneficii financiare iau forma donațiilor sau ajutorului de natură similară în domenii în care statele partenere necesită dezvoltare. În ultimul timp, mult mai important însă a devenit ajutorul tehnic în generarea unor schimbări

importante⁵⁹. Toate acestea reprezintă stimulente care au rolul de a genera schimbări mai profunde, cele mai importante fiind schimbările structurale care au loc sub orientarea UE și care sunt reflectate, pe termen lung, într-o mai mare bunăstare, dar care poate genera costuri pe termen mediu și lung, după cum am subliniat deja.

3.2. Atractivitatea Modelului European

Din perspectiva *primei definiții* a europenizării enunțată de Olsen, atracția pe care o exercită modelul european asupra actorilor din afara UE dă naștere la câteva întrebări:

- Ce are atât de special modelul european în comparație cu alte modele?
- Ce conferă legitimitate, atractivitate și resurse care să-i favorizeze diseminarea?
- Care este extinderea și care sunt domeniile în care modelul european exercită o influență?
- Unde se extinde în primul rând și de ce?

Răspunsul aproape automat la *prima întrebare* este că proiectul european reprezintă, din multe puncte de vedere o structură sui-generis în ceea ce privește: separarea puterilor și competențelor; modelul de integrare caracterizat de transferul treptat al prerogativelor de la nivel național la nivel comunitar și, în consecință, pierderea parțială a suveranității; realizările

care au transformat un continent devastat după al Doilea Război Mondial într-unul din modelele de bunăstare în lume, etc. Mai mult, unele dintre politicile sale au avut un impact semnificativ atât asupra statelor membre (să ne gândim cel puțin la proiectul Pieței Unice) cât și asupra țărilor candidate (prin procesul de extindere). Mai mult, și-a creat o imagine puternic individualizată ca actor internațional, concentrată pe apărarea drepturilor omului și valorilor democratice, utilizarea „soft power”, multilateralism.

Examinarea detaliilor succesului proiectului european ne conduce la răspunsul la a *doua întrebare. Legitimitatea* modelului și metodelor pentru reprezentanții țărilor terțe se întrepătrund profund cu motivele puterii sale de **atracție**. Unul dintre ele este reprezentat de schimbările spectaculoase produse atât în statele membre cât și în afara lor. Mai mult, proiectul european a reușit să pacifice și unifice o mare parte a continentului, realizare care, în ciuda limitelor și imperfecțiilor este o întreprindere deosebit de ambițioasă care a depășit toate celelalte experimente de acest fel din istorie și, probabil, chiar așteptările inițiatorilor săi. Dispariția conflictelor pe un continent care era caracterizat de un număr impresionant de războaie, care a determinat la rândul său atingerea unui nivel profund de înțelegere reciprocă între europeni este foarte atractiv pentru țările vecine a căror istorie recentă a fost marcată de violență, instabilitate și alte amenințări a căror amintire este încă puternică. Un exemplu concret al succesului UE în această privință pe continentul

⁵⁹ Interviu cu înalt oficial al Comisiei Europene, DG RELEX, 5 decembrie 2005.

european este, fără îndoială, extinderea, atât din punct de vedere material, cât și simbolic, reprezentând o „întoarcere la Europa” a noilor state membre. În final, prin aderarea la Uniunea Europeană a statelor din fostele regimuri comuniste, Uniunea Europeană a adăugat îmbogățit această dimensiune a unificării europene.

În al doilea rând, se poate aminti și de aspectul strict material al realizărilor marelui proiect al Pieței Unice care a produs îmbunătățiri importante în nivelul de viață al cetățenilor. Structura Uniunii este, conform anumitor păreri, un sistem remarcabil din punctul de vedere al design-ului deoarece reușește să aloce canale de comunicare pentru preocupările guvernelor, cetățenilor, grupurilor de interes și, câteodată, reușește să le confere posibilitatea de a se implica în procesul de luare al deciziilor. Alt aspect în această privință este capacitatea de adaptare și de a răspunde la provocări puternice: depășirea euro-sclerozei din anii 80, integrarea în 2004 a zece noi state membre, introducerea monedei unice, dacă menționăm numai câteva dintre ele.

Este evident că și aceste aspecte sunt foarte atractive pentru statele partenere care văd Uniunea Europeană ca un sistem puternic și benefic din multe puncte de vedere. În consecință, stabilirea de relații cu Uniunea Europeană devine importantă pentru țări ne-membre atât din punct de vedere material cât și simbolic.

Resursele care fac posibilă materializarea atracției în rezultate concrete iau, în general, forma relațiilor

instituționalizate, privință în care trebuie subliniat faptul că relațiile dintre Uniunea Europeană și anumite grupuri geografice de țări este caracterizată de includerea unei game largi de arii de cooperare. Relația este de multe ori asimetrică este sprijinită de resurse financiare, tehnice și asistență, etc.

În sfârșit, vom răspunde la cea de-a **patra întrebare** ridicată pe parcursul explicării celor anterioare: unde este cel mai probabil să se extindă modelul european prima dată? Răspunsul de la sine ar fi „la cei care au nevoie de modele”. Pornind de la această afirmație, rezultă că anumite metode/aspecte propuse de Uniune susceptibile de a fi aplicate/adoptate de țările care au nevoie de modele. Dat fiind faptul că există un număr mare de țări care pot fi încadrate în această categorie, e nevoie să restrângem mai mult cercul statelor asupra cărora Uniunea Europeană exercită o atracție puternică. În acest punct trebuie luată în calcul și concurența de modele de succes la nivel mondial. Mai mult, ar trebui să menționăm faptul că există trăsături comune ale Uniunii Europene și a altor actori, de exemplu în domeniul valorilor, în care UE apără valori universal acceptate. De aceea, *cheia este de fapt atitudinea modelului*, intențiile sale și ceea ce întreprinde pentru a stabili o relație.

Adăugând acestui fapt alte detalii obiective (țările asupra cărora UE tinde să își concentreze resursele, atenția, etc.), rezultă că țările care sunt atrase de modelul european și intenționează să implementeze schimbări în urma acestei relații sunt acelea care se învecinează cu Uniunea. Proximitatea

geografică este sprijinită de alți factori care se leagă în principal de experiența colonială a statelor europene în anumite cazuri și considerațiile geo-strategice în altele. În consecință, nu numai țările europene devin subiecte ale influenței, dar și statele de pe continentele vecine, în special Africa. Cheia verificării acestui argument este analiza documentelor de cooperare între Uniunea Europeană și diferite grupuri geografice în ceea ce privește: cât de ambițioase sunt obiectivele, domeniile incluse, extinderea cooperării, structura instituțională, frecvența întâlnirilor, metodele de evaluare a rezultatelor, resursele alocate fiecăruia dintre aceste acorduri, sunt diferențe enorme între efortul întreprins în mod clar în cazul țările din procesul de extindere, PEV și Africa-Caraibe-Pacific pe de o parte (deși cu diferențe descrescătoare și între acestea) și restul lumii pe de altă parte.

O altă întrebare în acest context ar fi dacă pot fi conciliate în acest proces două modele concurente. Întrebarea este cu atât mai pertinentă cu cât în zona estică a țărilor PEV modelul alternativ este Federația Rusă. Evoluțiile practice au arătat că până acum UE și Rusia se exclud reciproc ca modele, dat fiind faptul că o reorientare pro-vestică pare să ducă la o răcire a relațiilor cu Rusia (în cazul Georgiei, Moldovei și Ucrainei).

Am văzut că Uniunea Europeană reprezintă un model de organizare sui-generis și că succesul său se datorează unor factori diverși, printre care pacificarea continentului, realizarea reconstrucției și dobândirea prosperității prosperității, guvernării cu nivele multiple. Aceasta dă Uniunii Europene capacitatea de a se

comporta ca model pentru țările care se află în proximitatea sa geografică, detaliu care este sprijinit de alți factori, în principal istorici și strategici. De aceea, efectul este de europenizare conform primei definiții a acesteia, aceea de exportare a modelelor în afara Uniunii. De fapt, influența reprezentată de modelul european este numai punctul de plecare pentru Europenizare. În această fază, efectul este acela de adoptare voluntară sau căutare a posibilității de a se apropia de UE din partea țărilor vecine. În faza următoare o să vedem cum Uniunea Europeană răspunde acestor tentative de apropiere din partea celorlalte țări și cum declanșează europenizarea la un nivel mai profund.

3.3. Spațiul politic al Politicii Europene de Vecinătate

După cum am arătat în sub-capitolul anterior, motivele pentru europenizarea cea mai puțin intensă constau în adoptarea unei atitudini de a se apropia în diferite domenii și căutarea unor „împrumuturi” de la modelul european. În acest sub-capitol vom merge la nivelul imediat superior din punctul de vedere al intensității, acela al tentativei conștiente a Uniunii Europene de a crea un spațiu politic prin acțiunile sale. Considerăm că **a doua definiție** a europenizării reprezintă un nivel superior din următoarele motive:

- Este un punct de întâlnire între intențiile țărilor învecinate și cele ale UE. În consecință, reprezintă un pas înainte în comparație cu definițiile anterioare care se refereau mai mult la calitățile și dimensiunile Uniunii și nu la efortul său destinat relațiilor cu regiunea.

- Constituie o intenție conștientă din partea Uniunii Europene care ia forma unei strategii de acțiune, alocare a resurselor, etc.

- Mai mult, marchează începutul unui parteneriat între UE și vecinii săi și creșterea angajamentului atât al vecinilor cât și a Uniunii

Cu toate acestea, considerațiile rămân pentru moment la nivelul general al unei anumite coerențe la nivelul pozițiilor privind relațiile internaționale, al unui statut de actor și apărarea aceluiași concepte de legitimitate, bună guvernare, etc.

O dată ce punctele de plecare sunt clarificate, putem începe analiza a “De ce și cum a creat Uniunea Europeană un spațiu politic prin PEV?”. Este util să începem cercetarea în această direcție chiar cu primele denumiri ale PEV, în scrisorile care sunt considerate a fi inițiat politica, aparținând lui Jack Straw și Anna Lindh și în declarațiile oficialilor UE din urma acestor scrisori. În acestea se vorbește de un “cerc de prieteni”, suficient pentru a ne imagina anumite legături între centrul reprezentat de Uniunea Europeană și cercul reprezentat de țările vecine, și, în consecință, un spațiu comun. Un pas înainte este reprezentat de documentul care a lansat PEV, intitulat “Vecinătatea Extinsă – Un nou cadru de relații cu vecinii noștri estici și sudici” care indică mai clar în direcția ideea unui spațiu comun coerent care ar include atât statele membre UE, cât și statele vecine europene și non-europene.

Să aruncăm o privire la motivele pe care le-ar avea UE să creeze un spațiu politic. Crearea unui spațiu politic generează

avantaje clare pentru inițiatorul unui astfel de proiect: statutul de actor în zonă, controlul asupra stabilirii cadrului și conținutului parteneriatului, stabilirea agendei, pe lângă avantajele concrete generate de parteneriat în sine. Ca să începem cu cel mai frecvent menționat avantaj, Uniunea trebuie să creeze o PESC care să se potrivească cu profilul și importanța sa economică. Acesta este un argument cu multă greutate în special în urma războiului din fosta Iugoslavie când lipsa de acțiune a statelor UE în prevenirea unor asemenea atrocități chiar pe continentul european a lăsat un gust amar de eșec și un sentiment de vinovăție fără precedent. Dorința de a nu repeta aceleași greșeli, la care s-a adăugat dinamica internă a Uniunii Europene în domeniul Cooperării Politice Europene, predecesorul PESC, a făcut posibilă stabilirea unor relații din ce în ce mai instituționalizate cărora li s-au alocat din ce în ce mai multe resurse în domeniul relațiilor externe la Maastricht, Amsterdam și Nisa și tendința era aceeași în Tratatul Constituțional care nu a intrat în vigoare (sau cel puțin nu încă). Cu toate acestea, același argument subliniază faptul că realizările Tratatelor au eșuat în practică de multe ori, diviziunile provocate de războiul din Irak și amânarea obiectivului Forței de Reacție Rapidă fiind doar două exemple. Mai mult, UE are nevoie de contexte noi în care ar putea avea succes, iar așa-numitele conflicte înghețate ar putea fi ocazii bune în acest sens.

Totuși, a judeca acțiunea externă a UE exclusiv din perspectiva PESC cu realizările și eșecurile sale ar fi o viziune foarte limitată. De aceea *UE în lume*, în conformitate cu denumirea și clasificarea

făcută de Comisia Europeană cuprinde următoarele: PESC, PEV, Dezvoltare, Ajutor Umanitar, Ajutor Extern, Extindere, Comerț Exterior⁶⁰. În consecință, rolul UE în lume nu depinde exclusiv de PESC, ci de toate componentele menționate anterior, ceea ce schimbă perspectiva considerabil. S-a spus de multe ori că dintre aceste componente extinderea a fost cea mai de succes în ceea ce privește producerea unor schimbări profunde și radicale în „țintele” sale. La fel de impresionante sunt realizările Comerțului Exterior, dat fiind faptul că Uniunea Europeană are cea mai mare pondere în volumul bunurilor comercializate la nivel mondial, 19,1% din comerțul mondial cu bunuri, deținând și primul loc în comerțul mondial cu servicii, cu un procentaj atingând 24,1% din volumul mondial de comerț cu servicii⁶¹. În domeniul dezvoltării, UE este și cel mai mare donator pe plan mondial, calculat ca suma dintre ajutorul bilateral și cel comunitar (acesta din urmă reprezentat de resurse din Fondul de Dezvoltare și bugetul comunitar). În ceea ce privește ajutorul umanitar, din nou, fondurile Comunității au furnizat cea mai mare parte a resurselor destinate acestui domeniu de acțiune la nivel mondial⁶².

Cu toate acestea, în ciuda privilegiilor pe care le are UE în lume, criticii afirmă că imaginea UE nu corespunde potențialului său. Care sunt motivele pentru aceasta? Din păcate, există și argumente în acest sens. Pentru început, în ciuda cantității mari de

resurse alocate pentru rezolvarea problemelor în lume, impactul este departe de a fi satisfăcător, fără rezultate spectaculoase. Mai mult, sunt dovezi care punctează în direcția anulării eforturilor de dezvoltare datorită altor acțiuni ale Uniunii. Concret, este calculat că simpla eliminare a restricțiilor în comerțul cu țările în curs de dezvoltare ar asigura o creștere economică și o îmbunătățire a standardelor de viață mult mai mari decât cele generate de tot ajutorul dat de UE.

În concluzie, rezultă că toate componentele UE în lume cu excepția extinderii sunt destul de controversate în ceea ce privește impactul concret al acțiunilor UE asupra situației generale a țărilor în chestiune și asupra Uniunii însăși.

Acesta este exact contextul în care a apărut Politica de Vecinătate și a dovedit a fi atât o intenție de a aborda constructiv problemele statelor din vecinătatea sa geografică, cât și o încercare de a reitera succesul extinderii fără să promită stimulentele cel mai consistent: statutul de membru. De aceea, PEV nu reprezintă numai redefinirea relațiilor cu vecinătatea apropiată a UE, ci și *expresia ambițiilor de actor ale Uniunii Europene în zonă*. Iar aceasta este întruchiparea formei de europeanizare pe care o analizăm în acest capitol, crearea unui spațiu politic de către UE prin PEV.

Să ne uităm acum la **modul în care UE plănuiește să creeze acest spațiu**

⁶⁰ Comisia Europeană, Relații Externe, http://europa.eu.int/comm/index_es.htm, pagină web accesată pe 23 octombrie 2005.

⁶¹ Comisia Europeană, DG Comerț Exterior, http://europa.eu.int/comm/trade/gentools/faqs_en.htm, pagină web accesată pe 23 octombrie 2005.

⁶² Comisia Europeană, Asistență umanitară ECHO, http://europa.eu.int/comm/echo/statistics/echo_en.htm, pagină web accesată pe 23 octombrie 2005.

politic, pentru a întări afirmațiile pe care le-am făcut: pentru început, faptul că PEV se aseamănă extinderii. Definiția PEV, „totul cu excepția instituțiilor” ne prezintă clar un proces de extindere fără participarea acestor țări la procesul de luare al deciziilor. Definiția nu se limitează la declarații. Dimpotrivă, este susținută foarte bine de conținutul politicii care vizează o armonizare detaliată între politicile Uniunii și acelea ale țărilor partenere în multe domenii. Concret, se menționează că metoda de lucru este stabilirea comună a priorităților de acțiune “a căror realizare va aduce țările partenere mai aproape de Uniunea Europeană”⁶³ și că acestea vor constitui obiective specifice de acțiune în următoarele domenii: “dialog politic și reformă; comerț și măsuri destinate pregătirii țărilor partenere pentru obținerea unei participări la Piața Comună; cooperare polițienească și judicială în materie penală; energie, transport, societatea informațională, cercetare în domeniul mediului și inovație; politică socială și contacte aale societății civile”.

La nivel politic general, există o menționare clară a intențiilor PEV de a conferi Uniunii o greutate mai mare pe scena internațională: unul dintre domeniile de acțiune ale Planurilor de Acțiune în care sunt așteptate rezultate concrete este reprezentat de acțiunile care să “confirme sau să întărească apărarea valorilor comune și a anumitor obiective din domeniul PESC”. În această privință, ar trebui să reamintim obiectivele PEV de a se implica activ în rezolvarea conflictelor din zona țărilor

partenere, de a întări stabilitatea și securitatea în zonă și prevederea posibilității ca țările vecine să ia parte la operațiunile de management de criză conduse de UE⁶⁴, ceea ce reprezintă un salt înainte în comparație cu situația anterioară în care această posibilitate nu era prevăzută. Aceasta nu se datorează exclusiv preocupărilor Uniunii privind propria sa securitate, ci, în principal, dorinței sale de a-și crea un statut de actor important în zonă din mai multe puncte de vedere. Pentru a argumenta această afirmație, să aruncăm o privire la zonele marcate de conflict: Orientul Mijlociu, Caucazul de Sud și Transnistria.

Realizarea unui impact în Orientul Mijlociu a fost un obiectiv constant al UE, marcat de decizii importante, începând cu Declarația de la Veneția din 1981 și ajutorul financiar considerabil destinat zonei, mai multe programe de anvergură destinate rezolvării problemelor din zonă într-un cadru multilateral, ca de exemplu Procesul Barcelona. Cu toate acestea, acțiunile UE au fost eclipsate de Statele Unite care și-au asumat meritele pentru îmbunătățirile majore în situație. Motivul pentru care UE nu a putut avea un profil pronunțat este că problemele pe care le-a tratat nu au fost percepute ca fiind deficiențele majore ale procesului de pace, deși au avut efecte benefice pe termen lung. În plus, ajutoarele destinate regiunii au fost compromise de scandaluri de corupție ale Autorității Palestiniene privind folosirea fondurilor, ceea ce a subminat credibilitatea UE privind managementul procesului nu numai în interiorul Uniunii, cât și în exterior. Cu toate acestea, eforturile UE par să fie

⁶³ Comisia Europeană, *Strategy Paper...*, p.3.

⁶⁴ Comisia Europeană, *Strategy Paper...*, p.3.

răsplătite prin recenta cerere a părților de trimitere a unei misiuni de monitorizare la punctul de trecere al frontierei Rafah dintre Egipt și Fâșia Gaza și lansarea la sfârșitul lunii noiembrie a anului trecut.

Altă zonă de conflict este Caucazul de Sud, unde așa-numitele conflicte înghețate din Nagorno Karabakh, Osetia de Sud și Abhazia reprezintă o problemă internațională datorită numărului mare de refugiați în zonă, în jur de 1,5 milioane de persoane, riscurile de mediu datorită armelor sovietice abandonate, dificultățile de acces la apă și, nu în ultimul rând, eroziunea înceată, dar sigură, a structurilor democratice din aceste țări și, în consecință, a șanselor de fundamantare a unei democrații funcționale. În afară de aceste chestiuni a căror rezolvare este crucială pentru comunitatea internațională, se ridică și problema energiei care se găsește în cantități semnificative în zonă și a cărei exploatare este împiedicată de aceste conflicte. În afară de aceasta, datorită unor evenimente recente (în principal revoluția democratică din Georgia), situația în zonă a pierdut din complicații și ar putea reprezenta un succes nu foarte greu de obținut pentru Uniunea Europeană.

Implicarea UE în regiune a fost sporită în ultimul timp. A început cu numirea Reprezentantului Special pentru Caucaz în 2003. În ceea ce privește cadrul concret de negocieri pentru rezolvarea conflictelor, UE nu participă (deocamdată, cel puțin) și activitățile în aacest sens sunt reduse la sprijinirea inițiativelor deja existente: pentru Abhazia cele ale ONU cele ale Grupului de

Prieteni ai Secretarului General al ONU; în Nagorno-Karabakh: discuțiile dintre Armenia și Azerbaidjan și Grupul de la Minsk; în Osetia de Sud sprijin pentru propunerea OSCE și cea mai recentă a Georgiei de rezolvare a conflictului⁶⁵. În afară de aceasta, CE este mai mare donator în cele două conflicte din Georgia⁶⁶. Planurile de Acțiune PEV pentru Caucazul de Sud care va fi publicat în cursul acestui an, va conține și elemente menite să se adreseze acestor chestiuni⁶⁷.

Cea de-a treia zonă care poate fi considerată drept conflict este Transnistria din Moldova. Spre deosebire de celelalte două zone de conflict, aceasta va constitui granița externă a Uniunii începând cu 2007, după aderarea României. În ciuda apropierii geografice, acest conflict a fost neglijat de UE până recent. Cadrul pentru rezolvarea conflictului este compus din Moldova și Transnistria ca părți în conflict și OSCE, Rusia și Ucraina ca mediatori. OSCE a înregistrat un succes inițial la summit-ul de la Istanbul (noiembrie 1999) prin obținerea angajamentului Rusiei de a-și retrage trupele din Georgia și Moldova până în 2002, care însă a eșuat deja la Porto (decembrie 2002). În anii următori Consiliul Miniștrilor al OSCE a încercat să includă în declarația finală a reuniunilor angajamentul Rusiei, dar s-au lovit de veto-ul Rusiei, după cum s-a întâmplat și la cea mai recentă de la Ljubljana (5-6 decembrie, 2005).

În ultimii ani, totuși, situația s-a schimbat radical în ceea ce privește implicarea UE din câteva puncte de vedere.

⁶⁵ Interviu cu înalt oficial al Comisiei Europene, DG RELEX, 5 decembrie 2005.

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ *Ibid.*

Schimbarea acestei tendințe a fost marcată de interdicția acordării vizei pentru oficialii regimului de la Tiraspol datând din februarie 2003, urmată de o mișcare și mai îndrăzneată făcută de Javier Solana care l-a sfătuit pe președintele Moldovei să nu accepte Memorandumul Kozak în noiembrie 2003. Au existat și discuții privind posibilitatea unei misiuni PESC/PESA în 2004⁶⁸, dar s-au dovedit a exista cel puțin dificultăți procedurale în calea inițierii unei asemenea operațiuni în colaborare cu țări terțe a căror colaborare ar fi indispensabilă (de exemplu Ucraina și Rusia). UE și-a consolidat prezența în regiune prin numirea Reprezentatului Special UE pentru Moldova (martie 2005), printre atribuțiile căruia se numără și ”întărirea contribuției UE la rezolvarea conflictului din Transnistria”⁶⁹ și înființarea ulterioară a Delegației Comisiei Europene în toamna lui 2005; decizia de a lua parte la negocierile pentru rezolvarea conflictului alături de SUA (ambii cu statut de observatori) și de părțile anterioare începând din octombrie 2005. Nu în ultimul rând, o inițiativă foarte interesantă a fost lansarea misiunii de monitorizare a graniței moldo-ucraineene (inclusiv sectorul transnistrean) pe 1 decembrie 2005. Aceasta poate fi văzută ca încadrându-se în propunerea 3D (democratizare, decriminalizare, demilitarizare)⁷⁰ dat fiind faptul că misiunea sa este aceea de a preveni traficul de

arme, droguri și ființe umane. Mai mult, atât Planul de Acțiune pentru Moldova cât și cel pentru Ucraina ale PEV prevăd angajamentul de a rezolva conflictul din Transnistria. Toate aceste inițiative indică o implicare crescută a UE într-o soluționare a conflictului din Transnistria. Din punctul de vedere al conflictului, acestea nu au avut nici un rezultat concret până acum, dar semnaleză o schimbare dramatică a poziției UE. Cu toate acestea, poate constrângerea cea mai mare pe care o poate exercita UE asupra soluționării conflictului este „veto-ul de facto” pe care îl are în privința oricărei propuneri datorită motivației puternice a Moldovei de a adera la Uniune (și, de aceea, nu ar aproba nici o decizie căreia Uniunea nu i-ar da undă verde)⁷¹.

Sunt menționate și alte obiective menite să întărească profilul UE, specificitatea sa pe scena internațională: “lupta împotriva terorismului, proliferarea armelor de distrugere în masă, respectarea normelor de drept internațional”⁷², ca de altfel și cooperarea cu Curtea Penală Internațională⁷³. Cu excepția luptei împotriva terorismului, care este un obiectiv la nivel mondial, în privința tuturor celorlalte UE continuă să aibă un profil distinct în comparație cu cel al actorilor de marcă de pe scena internațională și în special SUA. În ceea ce privește proliferarea armelor de

⁶⁸ Interviu cu oficial al Secretariatului General, Consiliul Uniunii Europene, 16 aprilie 2004.

⁶⁹ Joint Action 23rd of March 2005, 7023/05.

⁷⁰ MUNTEANU, I., NATOI, O., SPANU, V., *The 3D Strategy and Action Plan for the Settlement of the Transnistrian Conflict*, Foundation Moldova, <http://foundation.moldova.org/pagini/eng/125>, pagină web accesată pe 7 decembrie, 2005.

NANTOI, Oazu, *Cazul Republicii Moldova: ce ar putea face UE și SUA?*, Institutul de Politici Publice, 29th of October 2005, <http://www.ipp.md/public/comentarii/39/ro/Cazul%20Republicii%20Moldova-UE%20si%20SUA.rom.doc>, p.7.

⁷¹ VAHL, M., *The Europeanization of the Transnistrian Conflict*, CEPS Policy Brief 73/May 2005, http://shop.ceps.be/BookDetail.php?item_id=1227, pagină web accesată pe 7 decembrie 2005, p. 4.

⁷² Comisia Europeană, *Strategy Paper...*, op. cit., p.3.

⁷³ *Ibid.*, p.13

distrugere în masă UE (deși se pot face diferențe între opiniile statelor membre, după cum am văzut în cazul Irak-ului) insistă asupra negocierilor și asupra politicii de stimulare în schimbul renunțării la astfel de arme, în timp ce Statele Unite sprijină presiuni de alte tipuri. În ceea ce privește Curtea Penală Internațională, UE și statele membre i-au susținut înființarea și derularea activităților, spre deosebire de SUA care nu a semnat Protocolul și, în plus, a dus o politică de semnare a unor acorduri bilaterale cu diverse țări europene pentru ne-aplicarea prevederilor cetățenilor americani.

Alt element care demonstrează intenția PEV de a crea un spațiu politic coerent este dimensiunea cooperării regionale. Este important să subliniem faptul că în prima formă a politicii care a fost lansată în martie 2003 acest aspect lipsea, ca de altfel și din Documentul Strategic din mai 2004, apărând pentru prima dată în *Propunerea de regulament pentru crearea Instrumentului Politicii Europene de Vecinătate* în septembrie 2004. Cu toate acestea, forma actuală prezintă cooperarea regională ca fiind unul dintre aspectele cheie ale politicii, conform documentelor care definesc politica: “un aspect specific și inovator al IPEV este componenta de cooperare transfrontalieră” și este modelată în concordanță cu fondurile structurale în ceea ce privește funcționarea. De aceea, intenția de a da coerență acestui spațiu este foarte clară deoarece prin această politică diferențele între regiuni învecinate tind să se micșoreze și reprezintă un bun punct de plecare pentru apropieri în alte domenii.

3.4. Politica Europeană de Vecinătate Cadru pentru modelarea politicilor interne

Am ajuns la definiția finală a europenizării ca proces prin care politicile interne sunt modelate din ce în ce mai mult de proiectul european, perspectivă din care vom analiza PEV. Definiția actuală reprezintă cel mai înalt grad de interferență al europenizării în politicile interne și, de aceea, cel care are șansele cele mai mari să producă schimbări semnificative. Vom vedea în cele ce urmează schimbările pe care vrea să le aducă PEV.

Am menționat anterior expresia „totul cu excepția instituțiilor” care a fost folosită pentru a defini PEV de către diverși oficiali europeni, printre care și fostul președinte al Comisiei, Romano Prodi. Această afirmație este pusă în practică în principal de **conținutul și instrumentele concepute pentru realizarea sa** componente pe care le vom analiza în detaliu.

În ceea ce privește conținutul, titlurile PEV arată cât de ambițioasă este această politică, dat fiind faptul că sunt incluse multe domenii de cooperare în prioritățile Planurilor de Acțiune: “dialog politic și reformă; comerț și măsuri menite să pregătească statele partenere să obțină o participare la Piața Comună, cooperare polițială și judiciară în materie penală; energie, transport, societate informațională, mediu, cercetare și inovație; politică socială și contacte ale societății civile”⁷⁴ și alte referiri, chiar mai relevante: “o PEV cuprinzătoare, incluzând componentele tuturor celor trei piloni ai structurii actuale a

⁷⁴ Comisia Europeană, *Strategy Paper...*, op. cit., p.3.

Uniunii”⁷⁵. De aceea PEV este, din punctul de vedere al conținutului destul de similar Acordurilor Europene cu statele Europei Centrale și de Est care au fost semnate în anii nouăzeci cu scopul pregătirii țărilor respective pentru aderare.

Alt titlu care relevă clar intențiile PEV de a transforma politicile țărilor asociate într-un mod în care le-ar aduce mai aproape de politicile Uniunii este „Valoarea Adăugată”. Printre elementele considerate a aduce ceva nou în comparație cu acordurile anterioare sunt menționate următoarele: “trecerea de o manieră semnificativă dincolo de simpla cooperare la un grad semnificativ de integrare”⁷⁶, “convergență a legislației economice”, „posibilitatea deschiderii treptate a diverse programe comunitare participării țărilor asociate, acelea care promovează legăturile culturale, de educație, de mediu, tehnice și științifice” și asistența tehnică și programele de înfrățire instituțională pentru acele țări care vor să se alinieze la standardele și normele Uniunii⁷⁷.

După cum am menționat deja, există câteva domenii de prioritate pentru acțiunea PEV. Primul este reprezentat de apărarea acelorași valori. Cel de-al doilea se referă la un dialog politic mai eficient, la care ne-am referit în capitolul privind crearea unui spațiu politic. Al treilea domeniu cuprinde tot ce se referă la Piața Comună și de fapt enumeră reforme care, dacă sunt adoptate, ar schimba întreaga structură a țărilor partenere în conformitate cu Piața Comună a UE.

Obiectivul general în acest domeniu este realizarea armonizării legislative conform unor priorități stabilite de comun acord și unui orar clar definit, cu scopul integrării economice și comerciale⁷⁸. În afara obiectivelor care se referă la sprijinirea măsurilor care au ca scop adaptarea economiilor în conformitate cu regulile Organizației Mondiale a Comerțului, restul prevederilor se referă la armonizarea legislativă cu *acquis-ul communautaire* în diverse domenii.

Ceea ce este interesant când vine vorba de formulare este că anunță obiectivul și imediat modul în care își propun să atingă obiectivul care este, invariabil, armonizarea, nelăsând alte căi de a atinge obiectivele respective. Armonizarea dintre legislația comunitară și cea a statelor partenere este prevăzută în următoarele domenii:

- Produse industriale, comerțul cu bunuri;
- Frontiere cu un accent puternic pe modernizare și informatizare
- Produsele agricole subliniind necesitatea țărilor partenere de a se conforma standardelor sanitare și fito-sanitare
- Legislația companiilor, a contabilității
- Serviciile financiare și fluxurile de capital
- Barierele administrative pentru investitori
- Legislația proprietății intelectuale
- Sistemele statistice

⁷⁵ *Ibid.*, p.6.

⁷⁶ *Ibid.*, p.8.

⁷⁷ *Ibid.*, p.9.

⁷⁸ *Ibid.*, p. 15

- Concurența, legislația anti-trust și ajutoare de stat
- Sistemul de taxe

În lista lungă de mai sus se pot depista foarte ușor denumirile multora dintre capitolele de negociere. Printre acestea, standardele produselor agricole nu reprezintă o prioritate pentru țările asociate, ci un domeniu prioritar pentru Uniune. În aceeași linie de raționament se înscrie armonizarea sistemelor statistice și sistemul de taxe.

Trecând la alt domeniu de prioritate pentru acțiunea PEV, *cooperare judiciară și polițială*, putem să identificăm, încă o dată, o gamă largă de domenii în care este propusă cooperarea dintre UE și vecinii estici și sudici. Cu toate acestea, termenul de armonizare în sine nu apare, în unele cazuri datorită sensibilității subiectului pentru suveranitatea națională a pertenerilor, dar și pentru că fac parte din pilierul trei. În consecință, este menționată numai cooperarea la nivel general în scopul îmbunătățirii eficienței administrative, confruntării amenințărilor presiunilor migratorii din alte țări, traficul cu ființe umane și terorismul și, la un nivel mai particular, cooperare pe chestiuni de migrație, azil, politici de viză, combaterea crimei organizate, traficului de arme și droguri, contravenții financiare și economice și cooperare cu organisme ale UE ca EUROPOL și EUROJUST. Există o singură menționare formală a necesității convergenței drepturilor familiei. Cu toate acestea, tendința pare să fi fost diferită dacă ne uităm la Proiectul de Tratat Constituțional, cu comunitarizarea pilonul JA I, care ar fi

conferit alt statut așa-numitei cooperări. În plus, este interesant să subliniem stimulentele oferite în ceea ce privește circulația persoanelor în regiunile de graniță și simplificarea cerințelor administrative pentru acordarea vizei.

Aria de acțiune următoare este energia, în care interesul Uniunii de a beneficia de resursele energetice ale vecinătății sunt recunoscute de la bun început. În aceeași rubrică se menționează crearea unei piețe europene a energiei și convergență legislativă și a reglementărilor în domeniu care sunt dovezi suplimentare ale intențiilor de europenizare. Să ne amintim că această inițiativă există și în Procesul de Stabilizare și Asociere pentru Balcani care au o promisiune clară în ceea ce privește extinderea. Ar trebui menționată și deschiderea posibilității ca țările partenere să ia parte la programele și organismele de reglementare ale Uniunii în domeniul energiei.

Alte domenii sunt abordate diferit. În ceea ce privește *transporturile*, se vorbește de necesitatea unor schimbări structurale în sistemele de transporturi în domeniul interoperabilității rețelelor de căi ferate, concurența în servicii maritime și aeriene, cooperare aeriană mai strânsă cu scopul îmbunătățirii afacerilor, dar și a securității transportului, mai ales cel aerian și maritim. Din nou, putem observa anvergura transformărilor propuse care presupun o interferență crescută în politicile interne ale statului.

În ceea ce privește *mediul*, obiectivele de bună guvernare sunt stabilite

pentru mediu și pentru tentativele de a preveni degradarea și poluarea și de a proteja sănătatea și de a obține o utilizare rațională a resurselor naturale. Cu toate acestea, detaliile se opresc aici, dat fiind faptul că standardele UE sunt foarte înalte pentru țările partenere și greu de atins datorită lipsei de resurse financiare și de voință politică dată fiind existența altor probleme mult mai stringente cărora conducătorii acestor țări decid să le dea prioritate. În consecință, cu excepția cazului în care vor fi alocate resurse specifice pentru soluționarea problemelor de mediu, fie ele financiare sau tehnice, probabilitatea ca europenizarea să se producă în acest domeniu este foarte scăzută.

Titlurile de *societate informațională și cercetare și inovație* menționează și ele foarte puțin în comparație cu alte domenii pe care le-am analizat anterior: reforme ale sistemelor de telefonie mobilă și fixă și furnizori de Internet, ca de altfel și ale sistemelor de cercetare într-un mod care ar contribui la creșterea economică a acestor țări. Ambițiile cărora le lipsesc detaliile inspiră incertitudine în ceea ce privește posibilitățile de realizare. Aceasta se datorează posibilităților restrânse ale Uniunii de a avea un impact semnificativ în acest domeniu. Mai departe, aceasta se datorează faptului că, pe de o parte, evoluțiile remarcabile în zonă depind de resursele interne ale țărilor, în mod normal diminuate de factori ca „fuga de creiere” dar și de resursele care tind să fie foarte scăzute.

În final, în domeniul *culturii și educației*, se prevede posibilitatea de deschidere a anumitor programe ale

Comunității țărilor partenere, programe care și-au dovedit eficiența nu numai la nivel comunitar, dar și la nivelul țărilor candidate: Tempus, Erasmus, Youth și alte programe în domeniul audio-vizualului, culturii și educației. Cu toate acestea, aceste programe produc efecte necuantificabile și nu necesită o armonizare legislativă în domeniu. Se adaugă însă programul Tempus Plus ceva mai intruziv care ar ajuta la reforma sistemelor de educație din aceste țări, fiind conceput concret pentru aceste scopuri.

3.5. Perspective viitoare: Provocări și oportunități

După ce am analizat motivele pentru care a fost inițiat acest proces de europenizare al vecinătății a fost inițiat și cum se dorește realizarea sa, e timpul să punem câteva întrebări privind viitorul politicii. Politica se află încă la primii pași, în sensul că au fost dezvoltate documentele programatice, dar implementarea de-abia a început, ceea ce face foarte dificilă evaluarea eficienței sale. De aceea, principalele întrebări sunt:

- 1) Ce ar putea împiedica buna funcționare a europenizării în PEV?
- 2) Ce ar putea accelera europenizarea prin PEV?

Provocările cărora trebuie să le facă față cuprind propriile slăbiciuni și deficiențe pe de o parte și alte circumstanțe exterioare pe de altă parte care ar putea afecta însă direct PEV. În prima categorie ar trebui menționată *lipsa de voință politică* de a declanșa funcționarea mecanismelor PEV

care trebuie să atingă obiectivele. O asemenea posibilitate pare destul de plauzibilă datorită anumitor motive. Pentru început, PEV a fost concepută atât ca reformă cât și stimulent al structurilor deja existente ale Acordurilor de Parteneriat și Cooperare și ale Procesului Barcelona care stagneră. Multe din domeniile PEV au fost incluse în documentele anterioare PEV și și-au dovedit ineficiența. De aceea, există de la bun început îndoieli privind PEV și rezultatele sale. În plus, procesul de monitorizare are loc în cadrul acelorași structuri APC și respectiv EuroMed, ceea ce subliniază încă o dată pericolul pentru buna funcționare datorită lipsei de voință politică.

Alt obstacol care ar putea interveni, deși care nu ține exclusiv de PEV, dar care ar putea avea efecte serioase pentru funcționarea acestuia se referă la **resursele alocate PEV de bugetul comunitar**. Presupunând că bugetul este aprobat de Parlamentul European în timp util și în forma adoptată la Consiliul European din decembrie 2005, tot rămâne întrebarea dacă banii vor fi de ajuns. Altfel, o insuficiență s-ar traduce în incompatibilitatea dintre obiectivele ambițioase și resursele alocate îndeplinirii lor și, în consecință, nefuncționării, ineficienței și, finalmente, lipsei de credibilitate. Situația contrară, a alocării unor fonduri suplimentare a fost cerută de Parlamentul European, dar șansele sunt scăzute datorită opoziției ferme a unor state membre de a mări bugetul Uniunii.

Evenimentele pe plan intern ar putea lua o turnură îngrijorătoare, ceea ce ar periclita și europenizarea. Rezultatul

alegerilor din teritoriile palestinieni este un astfel de exemplu demn de luat în seamă, iar alegerile din primăvara acestui an din Ucraina dau și ele emoții.

Cu toate acestea, putem intui **oportunitățile** care ar întări și mări impactul europenizării prin PEV. Prima dintre acestea constă opusul amenințărilor menționate mai sus, prima dintre ele fiind posibilitatea **producerii unor evenimente pozitive pe plan intern în țările partenere**. În această privință, fără îndoială, multe din problemele existente ar putea fi rezolvate mult mai ușor prin implicarea țărilor partenere care au o cunoaștere mai sofisticată a problemelor existente și a instrumentelor cu care ar putea fi rezolvate. În cazul vecinilor estici, date fiind schimbările democratice din Ucraina și Georgia, prima posibilitate la care ne putem gândi este prăbușirea regimului dictatorial din Belarus la alegerile care se apropie. Cu toate acestea, rezultatele alegerilor din Azerbaidjan au dovedit că nu se poate vorbi de un efect de domino al dictaturilor care ar conduce la răspândirea automată a democrației. Cea de-a doua, legată de aceleași transformări pe care le-am menționat în rezolvarea conflictelor din zonă: Transnistria, Nagorno Karabakh, Osetia de Sud. În timp ce așa arată situația din Europa de Est și Caucazul de Sud, se pare că în cazul țărilor mediteraneene schimbările radicale depind exclusiv de schimbările în situația internă a țărilor respective.

În aceeași categorie se încadrează **eforturile internaționale de coordonare** pentru a rezolva anumite probleme ale acestor regiuni dat fiind faptul că UE nu este,

nici pe departe, unicul actor în zonă. Printre acestea se numără: o soluție la conflictul din Orientul Mijlociu care necesită participarea Statelor Unite, rezolvarea conflictelor din Sudul Caucazului și Moldova cu participarea Rusiei și îndeplinirea obligațiilor pe care și le-a asumat.

De aceea, impactul final al Politicii Europene de Vecinătate și a elementelor de europeanizare pe care le conține este încă necunoscut. Acesta se va dezvălui la capătul lungului drum pe care UE și vecinii săi estici îl vor parcurge împreună.

Concluzii

Extinderea de la 1 mai 2004 și cea programată pentru 1 ianuarie 2007 marchează începutul unei etape caracterizate de provocări mai numeroase și mai importante decât cele anterioare. Rezultatul direct al extinderilor este faptul că Uniunea are noi vecini cu care trebuie să se relaționeze într-un mod care să meargă mai departe de cadrele deja existente de cooperare. Aceasta deoarece mizele sunt multiple, ținând în linii mari în final la statutul de actor al Uniunii în regiune, fie din perspectiva relațiilor externe, fie din cea simbolică, economică, etc. În ultima decadă, o relație de succes cu vecinii europeni a luat forma procesului de extindere spre Europa centrală și orientală și, mai recent, către Balcani. Oboseala extinderii, însă, a pus capăt acestui proces pentru moment. De aceea, o întrebare suplimentară la care trebuie să răspundă Politica Europeană de Vecinătate este cum poate UE să aibă o relație de succes al cărei punct final să nu fie aderarea pentru vecinii europeni și o relație mai strânsă cu vecinii sudici decât deja îndrăznețul Proces Barcelona.

Și ca PEV să câștige pariul stabilirii unei relații de succes, trebuie să reformeze vechile structuri. Aceasta deoarece modelul PEV nu este în întregime nou dat fiind faptul că folosește structurile politicilor anterioare adresate țărilor partenere: Acordurile de Parteneriat și Asociere cu vecinii estici și Procesul Barcelona cu vecinii sudici. Mai mult, cum aceste structuri par să fie încetat a da rezultate, le-au fost adăugate elemente ale altor politici de succes ale Uniunii, atât din

acelea adresate interiorului (cum ar fi Fondurile Structurale), cât și exteriorului (de exemplu din extindere).

Elementele acestei strategii adoptate de Uniunea Europeană în ceea ce privește relațiile cu noii săi vecini ne duce cu gândul la europenizare definită generic ca fiind procesul prin care Uniunea Europeană produce schimbări în interiorul și/sau exteriorul său. De aceea, ne-am uitat într-o primă fază la acele teorii care s-au impus prin forța modelului lor explicativ și care definesc Europenizarea ca fiind: fenomenul de atracție al Uniunii pentru state ne-membre; crearea unui spațiu politic; impactul direct asupra a ceea ce se întâmplă la nivel național; extinderea geografică și apariția a noi structuri de guvernare la nivel european. Dintre acestea doar primele trei au putut fi adaptate pentru a fi aplicate țărilor cărora li se adresează PEV.

Următorul pas a fost **analiza elementelor cele mai importante ale PEV** și s-a dovedit că semnificația acestora este multiplă. Pentru început, PEV este o afirmație politică foarte puternică ale cărei implicații sunt atât pozitive (limitarea amenințărilor percepute ca venind de dincolo de noile granițe, diminuarea temerilor instituțiilor EU, ale statelor membre și ale cetățenilor acestora în această privință, determinarea necesității unei implicări sporite a Uniunii în zona vecinătății) cât și negative (prin descurajarea unor aspirații prin excluderea clară a perspectivei aderării). În general, mesajul politic al PEV este că

vecinii sunt importanți pentru Uniune și deși distincția UE/non-UE este încă prezentă, UE se va strădui să nu transforme aceste linii de diviziune în ziduri.

Datorită faptului că PEV a fost construită pornind de la structurile anterioare, am considerat oportun să facem o evaluare a modului în care noua politică elimină deficiențele sau aduce altele. Punctele slabe pot fi identificate ca fiind diversitatea țărilor incluse în PEV, resursele care s-ar putea să se dovedească prea limitate pentru cât de ambițioase sunt obiectivele și tăcerea în ceea ce privește condamnarea încălcărilor drepturilor omului și a principiilor democratice în anumite cazuri. Există și deficiențe inițiale ale politicii care au fost remediate de la lansarea politicii, cele mai importante fiind includerea Caucazului de Sud în politică, prevederea unei perspective după expirarea Planurilor de Acțiune, formularea mai clară a condiționalității. Toate acestea pot fi circumscrise categoriei de aspecte pozitive cărora li se adaugă o listă considerabil de lungă cu alte trăsături pozitive: modul în care sunt concepute Planurile de Acțiune (ca acorduri politice în loc de acorduri internaționale, ceea ce face adoptarea mult mai ușoară și mai rapidă, menținerea structurilor deja existente de cooperare și reformarea lor în locul creării unor noi, lărgirea și adâncirea cadrelor de cooperare, includerea unor țări cu care existau anterior relații mult mai restrânse, includerea dimensiunii contactelor între societățile civile ca domeniu principal de acțiune al politicii.

Utilizând cele trei definiții furnizate de teoriile de europenizare, am făcut o analiză a modului în care diversele elemente ale politicii punctează în funcție de aceste bareme. În prima arie de cercetare am întâlnit dovezi concrete a atracției pe care o exercită Uniunea asupra țărilor din exteriorul său, atracție exercitată în principal asupra țărilor vecine ale Uniunii, adică statele PEV. Aceasta se datorează în principal realizărilor interne ale proiectului European care conferă legitimitate modelului: crearea unui spațiu de bunăstare și pace într-un continent marcat de conflicte; găsirea formulei de a implica în elaborarea și câteodată luarea deciziilor, a multor părți interesate; atingerea unui nivel înalt de încredere între statele membre care au determinat posibilitatea renunțării la câteva prerogative ale suveranității lor în favoarea instituțiilor europene, toate aceste aspecte fiind foarte atractive pentru vecini. Extinderea modelului European la state nemembre este susținută în afară de calitățile interne ale Uniunii de politica de relații instituționalizate pe care o practică UE și care furnizează căi directe de exercitare a influenței modelului European.

În al doilea rând, PEV produce europenizarea prin intențiile de a crea un spațiu politic. Motivele pentru a defini acest spațiu politic au de-a face cu ambițiile UE de a dobândi statutul de actor în zonă, în acest caz prin determinarea unor schimbări semnificative în toate domeniile de acțiune (de la energie la rezolvarea conflictelor) în întreaga regiune PEV.

În al treilea rând, europenizarea determinată de PEV merge până la nivelul

politicilor interne, modelându-le în concordanță cu cele ale UE, în principal prin armonizare legislativă. Cele mai avansate forme pot fi întâlnite în domeniile economiei, comerțului, energiei și transportului în care este prevăzută o armonizare extinsă, în timp ce în domeniul cooperării judiciare și polițienești ambițiile sunt mai puțin ambițioase datorită naturii domeniului, foarte sensibilă din punctual de vedere al suveranității naționale atât a statelor partenere, cât și a statelor membre UE (domeniul aparține pilonului trei). Societatea civilă, societatea informațională, cercetarea și inovarea sunt și ele pe lista țintelor europenizării, dar impactul asupra lor va fi destul de limitat dacă nu se fac investiții masive în domeniu, ceea ce pare puțin probabil pe termen mediu.

Măsura mai mare sau mai mică în care vecinii estici și sudici se vor europeniza depinde de modul în care PEV va face față provocărilor și va valorifica oportunitățile. Printre obstacole se pot număra lipsa de voință politică, incompatibilitatea dintre stimulente și cerințe, problemele de funcționare internă ale Uniunii. Cu toate acestea, se pot identifica ușor oportunitățile care pot schimba peisajul într-un mod destul de dramatic, printre acestea: schimbările pozitive la nivel intern în țările PEV, coordonarea sporită a eforturilor internaționale multilaterale pentru rezolvarea problemelor din regiune. Impactul efectiv însă, îl vom afla la capătul unui drum pe care Uniunea Europeană și vecinii sudici și estici trebuie să-l parcurgă împreună.

Bibliografie

Cărți

- BECHER, K., EMERSON, M., HEISBOURG, F., HOUBEN, M.(eds.), *Readings in European Security*, Centre for European Policy Studies, Brussels, Institute for Security Studies, Londra, 2002.
- BERNAD, M., SALINAS, S. y C. TIRADO (2003), *Instituciones y Derecho de la Unión Europea*, Realizaciones, Informes y Ediciones Europa, Zaragoza.
- CASTELLS, M. y SENA, N. (2004), *Unión Europea sin Identidad Europea*, Fundació Cidob, Barcelona.
- COWLES, M.G., CAPORASO, J. y RISSE, T.(eds.)(2001), *Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change*, Cornell University Press, Ithaca/ Londra.
- DANNREUTHER, R. (2004) *European Union Foreign and Security Policy-Towards a Neighbourhood Strategy*, Routledge, Londra.
- KASSIM, H., GUY PETERS, B. y V. WRIGHT (eds.)(2000), *The National Co-ordination of EU Policy*, Oxford University Press, Oxford.
- KNILL, R. (2001), *The Europeanization of National Administrations: Patterns of Institutional Change and Persistence*, Cambridge University Press, Cambridge.
- LEWIS, A. (2004), *The EU&Moldova: On a Fault-line of Europe*, Federal Trust, Londra.
- PENTLAND, C. (1973), *International Theory and European Integration*, Faber, Londra.
- RADAELLI, C., “Conceptualizing Europeanization: Theory, Methods and the Challenge of Empirical Research”, paper presented at the Europeanization Easter School, University of York, 24-25 aprilie.
- ROKKAN, S. (1999), *State Formation, Nation-Building and Mass Politics in Europe. The Theory of Stein Rokkan*, Oxford University Press, Oxford.
- Stefan Bathory (2003), *EU Enlargement and Neighbourhood Policy*, Fundația Stefan Bathory, Varșovia.

Articole

- BRENTON, P., MANCHIN, M., “Trade Policy Issues for the Euro-Med Partnership”, in: *Working Papers CEPS Middle East&Euro-Med Project*, 7, 2003.
- CENJOR MORENO, A.(2001), “La Cooperación Económica y Financiera entre la Unión Europea y el Magreb”, *Las Relaciones Internacionales entre la Unión Europea y el Magreb: Seguridad y Cooperación en el Mediterráneo Occidental, Cuadernos de la Escuela Diplomática*, No. 20, Madrid.
- CREMONA, M., “The Draft Constitutional Treaty, External Relations and External Action”, *Common Market Law Review*, 40, 2003, pp.1352-1366
- DYSON, K., “EMU as Europeanization: Convergence, Diversity and Contingency”, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 3, No. 4, pp. 645-66.
- LADRECH, R., “Europeanization of Domestic Politics and Institutions: the Case of France”, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 32, No. 1, pp.69-88.
- HEISBOURG, F., SIMON, S., STÜRMER, M., ZVYAGELSKAYA, I., “What Strategy for the Greater Middle East?”, in: *European Security Forum Working Papers* , 15, 2004.
- MELLA MÁRQUEZ, J.M.(2000), “El Desarrollo Económico y Social de Magreb: Desafíos y Oportunidades”, *Magreb: Percepción Española de la Estabilidad en el Mediterráneo, Prospectiva Hacia el 2010*, Cuadernos de Estrategia 106, Instituto Español de Estudios Estratégicos, Madrid.
- PATTEN, C., “Democracy Doesn't Flow from the Barrel of a Gun”, *Foreign Policy*, September-October, 2003, pp. 41-43.
- SOLANA, J., *A Secure Europe in a Better World-European Security Strategy*, Annex C, in EMERSON, Michael, *The Wider Europe Matrix*, Centre for European Policy Studies, Brussels, 2004.
- Programul de Dezvoltare al Națiunilor Unite (2002), *Report on the Arab Human Development*.

Surse Web

- ANDERSEN, S.S. (2004), *The Mosaic of Europeanization*, ARENA Working Papers, 4/11, http://www.arena.uio.no/publications/wp04_11.pdf, pagină web accesată pe 9 noiembrie 2005.

- BERNSTEIN, R., “Poland Is Worried That Border Controls Create a New Divide”, New York Times, Sunday, April 25, <http://www.nytimes.com/2004/04/25/international/europe/25POLA.html?th>, 25th of April, 2004
- ERIKSEN, E.O.(2004), *Reflexive integration in Europe*, ARENA Working Papers, 4/20, http://www.arena.uio.no/publications/wp04_20.pdf, pagină web accesată pe 9 noiembrie 2005.
- KANDULLA, M., PASZKAL, K., ANKICA, K., GÓRNIAK, J.J. y RUIZ JIMÉNEZ, A.M. *European and National Identities in EU's Old and New Member States: Ethnic, Civic, Instrumental and Symbolic Components*, European Integration Online Papers, Vol.8, 2004, <http://eiop.or.at/eiop/texte/2004-011a.htm>, pagină web accesată pe 9 noiembrie 2005.
- MARTIN, I., *La nueva Política de Vecindad de la Unión Europea: ¿Una Oportunidad para Relanzar las Relaciones España-Marruecos?*, Análisis del Real Instituto Elcano, ARI no. 137/2003, <http://www.realinstitutoelcano.org/analisis/365.asp>, pagină web accesată pe 9 noiembrie 2005.
- OLSEN, J.P.(2001), *The Many Faces of Europeanization*, ARENA Working Papers, 01/2, http://www.arena.uio.no/publications/wp02_2.htm, pagină web accesată pe 9 noiembrie 2005.
- OLSEN, J.P.(2004), *Unity, Diversity and Democratic Institutions-What We can Learn from the European Union as a Large Scale Experiment in Political Organization and Governing?*, ARENA Working Papers, 4/13, http://www.arena.uio.no/publications/wp04_13.pdf, pagină web accesată pe 9 noiembrie 2005.
- NANTOI, O., *Cazul Republicii Moldova: ce ar putea face UE și SUA?*, Institutul de Politici Publice, 29th of October 2005, <http://www.ipp.md/public/comentarii/39/ro/Cazul%20Republicii%20Moldova-UE%20si%20SUA.rom.doc>, pagină web accesată pe 7 decembrie 2005.
- POPESCU, N., *Moldova's European Policy Options*, Moldova Azi, 3rd of February 2004, <http://ww.azi.md/news?ID=27683>, pagină web accesată pe 7 decembrie 2005.
- PRODI, R., “Romano Prodi Proposes “Everything but Institutions” to the Other EU Neighbours”, http://www.eu-del.org.il/newsletter/english/default.asp?edt_id=7&id=74, pagină web accesată pe 7 decembrie 2005.
- TRONDAL, J.(2001), *Why Europeanization Happens*, ARENA Working Papers, 02/3, http://www.arena.uio.no/publications/wp02_3.htm, pagină web accesată pe 9 noiembrie 2005.

- “Tymoshenko Confirms Interest in Common Economic Space”, Interfax Ucraina, 21 de febrero de 2005, <http://eng.maidanua.org/node/160>, pagină web accesată pe 9 noiembrie 2005.
- Comisia Europeană, *Communication from the Commission-Paving the Way for a New Neighbourhood Instrument*, COM(2003) 393 final, Brussels, 1 July 2003, http://europa.eu.int/comm/external_relations/we/doc/com03_393_en.pdf, pagină web accesată pe 3 octombrie 2005.
- Comisia Europeană, *Commission Proposal for a Council Regulation on Local Border Traffic at the EU External Land Borders*(COM(2003)502), http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/pdf/2003/com2003_0502en01.pdf, pagină web accesată pe 3 octombrie 2005.
- Comisia Europeană, *Wider Europe-Neighbourhood: A New Framework for Relations With Our Eastern and Southern Neighbours*, COM(2003) 104 final, Brussels,11.03.2003, http://europa.eu.int/comm/external_relations/we/doc/com03_104_en.pdf, pagină web accesată pe 3 octombrie 2005.
- Consiliul European, *Council Conclusions on Wider Europe-New Neighbourhood*, http://europa.eu.int/comm/external_relations/we/doc/cc06_03.pdf, pagină web accesată pe 3 octombrie 2005.
- Parlamentul European, *European Parliament Resolution on Wider Europe-Neighbourhood-A new Framework of Relations with Our Eastern and Southern Neighbours* (COM(2003)104-2003/2018(INI)), <http://www.europarl.eu.int/meetdocs/delegations/eeau/20031127/15en.pdf>, pagină web accesată pe 3 octombrie 2005.
- *Joint Statement: EU-Russia Summit (Saint-Petersburg, 31 May 2003)*, http://europa.eu.int/comm/external_relations/russia/sum05_03/js.htm, pagină web accesată pe 3 octombrie 2005.
- Euractiv, “Budget for Education Must Triple”, <http://www.euractiv.com/cgi-bin/cgint.exe/963118-62?204&OIDN=1507343&-home=search>, pagină web accesată pe 3 octombrie 2005.
- Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova, “The Position of the Republic of Moldova Authorities on the European Commission's Communication “Wider Europe-Neighbourhood-A New Framework for Relations with Our Eastern and Southern Neighbours”, <http://www.mfa.md/En/EurInteg/Position.htm>, pagină web accesată pe 3 octombrie 2005.

Interviuri

- Interviu cu oficial al Secretariatului General, Consiliul Uniunii Europene, 16 aprilie 2004.
- Interviu cu înalt oficial al Comisiei Europene, DG Enlargement, 28 aprilie 2004.
- Interviu cu înalt oficial al Comisiei Europene, Group of Policy Advisors (GOPA), 30 aprilie 2004.
- Interviu cu înalt oficial al Comisiei Europene, DG RELEX, 5 decembrie 2005



**INSTITUTUL EUROPEAN DIN
ROMÂNIA**



UNIUNEA EUROPEANĂ